

واکاوی راهکارهای زنان سرپرست و غیرسرپرست خانوار در ایجاد شادمانی در محیط خانواده (مطالعه‌ای کیفی در شهر یزد)

۱۳۵

مقدمه: شادمانی فرزندان تحت‌تأثیر روابط با خانواده است. تعاملات روزمره فرزندان با والدین خود به‌خصوص مادر، اکنون به‌عنوان عاملی در رشد آنها تلقی می‌شود. خانواده درعین‌حال مهم‌ترین زمینه برای رشد فرزندان محسوب می‌شود. هدف پژوهش حاضر مطالعه راهکارهای زنان سرپرست خانوار و غیرسرپرست در ایجاد شادمانی در محیط خانواده است

روش: روش پژوهش حاضر کیفی بود، همچنین داده‌ها با ۴۰ مصاحبه نیمه ساختاریافته در شهر یزد جمع‌آوری شد. ۲۰ نفر از زنان نمونه، غیرسرپرست و ۲۰ نفر از زنان سرپرست خانوار تشکیل دادند. همچنین نمونه‌گیری از نوع هدفمند با حداکثر تنوع انجام گرفت، بعد از جمع‌آوری داده‌ها، با شش مرحله تحلیل مضمونی کدگذاری انجام شد.

یافته‌ها: زنان غیرسرپرست سه مضمون نهایی فرزندمداری مهرورزانه، رضایت از خویشتن و زنانگی کل‌نگرانه را تجربه کردند. درحالی‌که زنان سرپرست خانوار در دو مضمون نهایی تحت عنوان شادمانگی کل‌نگرانه و ناکامی در شادمانگی را تجربه کرده بودند. فی‌الواقع، زنان سرپرست فراتر از توان خویش برای رفع نیازهای همه‌جانبه فرزندان تلاش می‌کنند تا در خانواده شادی بیافرینند. با توجه به مطالب احصاشده، زنان غیرسرپرست با وجود داشتن همسر، در ایجاد شادمانی محیط خانواده قوی‌تر عمل می‌کردند اما زن سرپرست خانوار باید خلأ نبود همسر را نیز پر می‌کرد و گاهی اوقات نیز در ایجاد شادمانی ناموفق عمل می‌کرد.

بحث: نتیجه گرفته می‌شود که شادمانی زنان و خانواده می‌تواند موجب تقویت روحیه در محیط خانواده گردد و متعاقب آن انگیزه رشد و پیشرفت را ارتقا دهد زیرا شادمانی، به‌عنوان یکی از ابعاد توسعه اجتماعی، برای رسیدن به توسعه جامعه مهم تلقی می‌شود.

۱- زهرا فلک‌الدین

دکتر جامعه‌شناس، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران

۲- مسعود حاجی‌زاده میمندی

دکتر جامعه‌شناس، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران. (نویسنده مسئول).

masoudhajizadehmeidandi@gmail.com

۳- احمد کلاته ساداتی

دکتر جامعه‌شناس، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

۴- سید محسن موسوی

دکتر جامعه‌شناس، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

واژه‌های کلیدی: خانواده، راهکار،

زنان سرپرست خانوار، زنان

غیرسرپرست خانوار، شادمانی، یزد.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۲۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۰۴

An analyzing the strategies of female head and non-head of the household in creating happiness in the family environment; (a qualitative study in the city of Yazd)

▶ **1- Zahra Falakodin**
Ph.D. in Sociology,
Department of Sociology,
Faculty of Social Sciences,
Yazd University, Yazd, Iran.

▶ **2- Masoud Hajizadeh Meimandi**
Ph.D. in Sociology,
Department of Sociology,
Faculty of Social Sciences,
Yazd University, Yazd, Iran.
(Corresponding Author)
<masoudhajizadehmeimandi@gmail.com>

▶ **3- Ahmed Kalate Sadati**
Ph.D. in Sociology,
Department of Sociology,
Faculty of Social Sciences,
Yazd University, Yazd, Iran.

▶ **4- Seyed Mohsen Mousavi**
Ph.D. in Sociology,
Department of Sociology,
Faculty of Social Sciences,
Yazd University, Yazd, Iran

Keywords:

Family, Happiness, Solution, Women heads of households, Women not heads of households, Yazd

Received: 2023/02/16

Accepted: 2024/01/24

Introduction: Children's happiness is influenced by family relationships. Children's daily interactions with their parents are now seen as a factor in their development. At the same time, the family is considered the most important field for children's growth. The aim of the current research is to study the strategies of women who are the head of the household and non-head of the household in creating happiness in the family environment.

Method: The present research method was qualitative and thematic analysis. Also, data was collected with 40 semi-structured interviews in Yazd city; 20 of the sample women was non-headed and 20 were female heads of the household. Also, targeted sampling with maximum variety was done. After collecting the data, coding was done with six steps of thematic analysis. The results showed that non-custodial women experienced the three final themes of affectionate parenting, self-satisfaction and holistic femininity.

Findings: Meanwhile, the female heads of the household had experienced the two final themes under the title of overall happiness and failure in happiness. As a matter of fact, female guardians try beyond their ability to meet the all-round needs of their children to create happiness in the family. According to the collected data, non-custodial women acted stronger in creating happiness in the family environment despite having a husband. But the female head of the household had to fill in the absence of the wife and sometimes she was unsuccessful in creating happiness.

Discussion : It is concluded that the happiness of women and family can strengthen the morale in the family environment and subsequently promote the motivation of growth and development because happiness, as one of the dimensions of social development, is considered important to achieve the development of society.

Citation: Falakodin Z, Hajizadehmeimandi M, Kalateh sadati A, Mousavi S M. (2024). An analyzing the strategies of female head and non-head of the household in achieving happiness; (a qualitative study in the city of Yazd). refahj. 24(93), : 4

URL: <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-4277-fa.html>

Extended Abstract

Introduction

Happiness is an Individual and social issue. Without enough happiness, the society does not have the necessary dynamics and cannot achieve balanced and sustainable development. From the year 2000 onwards, in the view of the United Nations, to determine the level of development of countries, the variable of happiness has been measured as one of the key criteria. From the year 2000 onwards, in the view of the United Nations, to determine the level of development of countries, the variable of happiness has been included in the calculations as one of the key criteria. One of the institutions that create happiness at the micro level is the family institution. Because, as the policymakers admit, most of the types of vacuum and damage at the macro level are rooted in the family.

This happiness can be manifested in the family environment, that's why families are important for society and its members. Children's happiness is influenced by family relationships. Children's daily interactions with their parents, especially their mothers, are now considered a factor in their development. At the same time, the family is regarded as the most important field for children's growth. The purpose of the current research is to study the strategies of women who are the head of the household and non-head of the household in creating happiness in the family environment. The purpose of the current research is to study the strategies of women who are the head of the household and non-head of the household in creating happiness in the family environment.

Method

This research was conducted in the city of Yazd in the years 1400-1402 using a qualitative method. The sample of his study was the female heads of households covered by the Imam Khomeini Relief Committee and non-headed women who lived in Yazd city. The age of the non-headed participants in the research was between 22 and 55, and the female heads of the household were between 28 and 50 years old, who also had at least one or more children. The interviews were conducted in an in-depth and semi-structured manner, which means that additional questions were asked during the course of the interview to guide the course of the interview. The duration of the interviews was between 30 and 86 minutes, and data

was collected with 40 semi-structured interviews in Yazd city; 20 of the sample women were non-headed and 20 were female heads of the household. Also, targeted sampling with maximum variety was done. After collecting the data, with six stages of thematic analysis, stage 1: familiarizing the researcher with the existing data, stage 2: creating primary codes, stage 3: searching for themes, stage 4: revising themes, stage 5: defining and naming themes, stage 6: compiling The report was coded.

Also, due to the fact that it seems that the nature and quality of happiness of female heads of the household and their children is largely dependent on the position and position they have as mothers and as family leaders, and the role is combined (parents). With the aim of studying this issue and its dimensions in detail, we also selected non- heads of the household women as another sample size. In the discussion of the reliability of the research, for this work, after the codings, the feedback method of the participant is used. This means that after collecting and analyzing the data, codings were provided to a number of participants in the research so that they could comment on the correctness of the information and confirm it.

Findings

Regarding the research question that non-parent women use to strengthen their happiness and their family's happiness. Ten sub-themes under the title of "maternal emotional connection", "interactive support", "leisure support", "importance of personal hygiene", "housekeeping", "duty", "female morale", "physical grooming", "Women's compromise" and "helpful companionship" were mentioned. Non-custodial women experienced the three final themes of loving parenting, self-satisfaction, and holistic femininity. But in the case of female heads of the household, seven sub-themes under the title of "special focus on education and multifaceted development", "focus on mental health", "consolidation of intra-family ties", "focus on education" and "maternal sacrifice" were proposed. which were counted in the two final themes under the title of overall happiness and failure in happiness. In fact, women heads of the household try beyond their ability to meet the comprehensive needs of children to create happiness in the family.

According to the collected data, women non- heads of the household women acted stronger in creating happiness in the family environment despite having a hus-

band. But the female head of the household had to fill in the absence of the wife and sometimes she was unsuccessful in creating happiness.

Discussion

The strategies of these two groups of women to create happiness are tied to their living conditions and the presence and absence of their husbands. And it causes each of them to use different solutions to create a happy atmosphere in the family environment. Although the topics may be the same, but the way to create happiness in similar areas is different for them and this is affected by their life conditions. As a result, relevant organizations in the field of women, such as the relief committee, welfare, governorate, women's organization, family and youth, etc. can benefit from the results. And in these areas that were mentioned, help women so that they can make their family and their environment happy. In fact, any investment on women's happiness will reciprocally bring happiness to the members because women considered their happiness to be dependent on the family. And this issue is also clear in presenting their solutions, in fact, besides paying attention to objective and material well-being, societies should also pay equal attention to mental well-being. Because the happiness and well-being of the members of a society will mutually create the spirit of progress, effort, perseverance and economic activity. It is concluded that the happiness of women and family can strengthen the morale in the family environment and subsequently promote the motivation for growth and progress. Because happiness, as one of the dimensions of social development, is considered important to achieve the development of society.

contribution of authors

All authors contributed to this article.

Funds

No financial support was received from any person or organization to write this article.

Conflict of interest

The authors stated that there was no adversarial conflict.

Research ethics

In the present study, all ethical considerations such as confidentiality, confidentiality, anonymity, honesty and non-plagiarism have been observed.

مقدمه

شادمانی^۱ مسئله‌ای جمعی و اجتماعی است. جامعه بدون نشاط فاقد معناست و چنین جامعه‌ای مدت زمان زیادی نمی‌تواند بقا داشته باشد. از سال ۲۰۰۰ به بعد نیز در نگاه سازمان ملل برای تعیین سطح توسعه‌یافتگی کشورها متغیر شادمانی به‌عنوان یکی از معیارهای کلیدی وارد محاسبات شده است. همچنین با توجه به نقش نشاط فردی-اجتماعی در توسعه پایدار، بند ب ماده ۹۷ برنامه چهارم توسعه به بسط و گسترش روحیه نشاط، شادابی، امیدواری، اعتماد اجتماعی تأکید کرده است (جووری و همکاران، ۲۰۱۷). با توجه به اهمیت رفاه ذهنی در دنیا، بیستم مارس به نام روز جهانی شادمانی نام‌گذاری شد که در سال ۲۰۱۲ در پی جلسه‌ای به همت سازمان ملل به تصویب رسیده است.

یکی از نهادهای ایجاد شادمانی در سطح خرد، نهاد خانواده است؛ زیرا همان‌گونه که سیاست‌گذاران اذعان دارند بیشتر گونه‌های خلأ و آسیب در سطح کلان ریشه‌یابی آن به خانواده برمی‌گردد. این شادمانی می‌تواند در محیط خانواده نمود پیدا کند. به همین خاطر خانواده‌ها برای جامعه و افراد تشکیل‌دهنده آن مهم هستند. با توجه به اینکه روابط خانوادگی به‌شدت با سلامت عاطفی و سلامتی فرد مرتبط هستند، ماهیت چنین تعاملات خانوادگی به‌طور کلی بر رفاه عمومی فرد تأثیر می‌گذارد؛ و برای سعادت فردی ضروری است. در واقع یکی از اصلی‌ترین عرصه‌ها برای ایجاد شادمانی، روابط صمیمی خانواده و عملکرد آن است (نوردنمارک^۲، ۲۰۱۷؛ بوسا و بوینسن^۳، ۲۰۱۸).

در این میان والدین به‌عنوان ارکان اصلی خانواده و اولین عامل اجتماعی کردن کودکان نقش مهمی در تحول روانی و اجتماعی اعضا بر عهد دارند. والدین می‌خواهند فرزندانشان،

1. Happiness
2. Nordenmark
3. Botha, Booyesen

بدون توجه به جنسیت فرزند یا ثروت خانواده، شاد باشند (مافتی^۱ و همکاران، ۲۰۲۰). در واقع، یک رابطه مثبت بین بهزیستی روان‌شناختی والدین و فرزندان و کاهش آسیبها در مطالعات مقطعی ثبت شده است (چی^۲ و همکاران، ۲۰۱۹؛ گادمانسدوتیر^۳ و همکاران، ۲۰۱۶).

همچنین نتایج نشان داد کسانی که با هر دو والدین زندگی می‌کنند بیشترین شادمانی را داشته‌اند (گری^۴، ۲۰۱۳). کوان استدلال کرد که اگر قرار است زندگی زناشویی از بین برود، زندگی با مادر می‌تواند چیدمان بهتری برای کودکان باشد (گری، ۲۰۱۳). مادر با توجه به حضور بیشتر در محیط خانواده نقش محوری‌تری را نسبت به پدر خانواده ایفا می‌کند. همچنین در «راهبرد ملی برای توسعه حمایت والدین» تمرکز اصلی نه تنها بر نیازهای کودک، بلکه بر اهمیت تقویت والدین در نقش والدینی آنها است (لورن^۵ و همکاران، ۲۰۲۴). یک زن بچه‌دار در مقایسه با یک زن بدون فرزند تجربیات منحصر به فردی خواهد داشت. مسیر مادر شدن و مادرانگی می‌تواند چالش‌برانگیز باشد و تقاضاهای متفاوتی ایجاد کند که نشان می‌دهد مادری به شدت بر وضعیت ذهنی و سلامت روانی زن تأثیر می‌گذارد.

به‌طور کلی، مادری با معنا، فروتنی، گران‌بها، رضایت‌بخش، پاداش‌دهنده، سعادت‌بخش، لذت‌بخش، شگفت‌انگیز و شادی‌آور تلقی می‌شود (کاپرز^۶ و همکاران، ۲۰۲۱). بالاجی^۷ و همکارانش با تشریح خواسته‌های آن، متذکر می‌شوند که والد بودن شامل تعدادی از هزینه‌های سلامت روان، از جمله زمان، انرژی جسمی و عاطفی، تضاد با سایر نقش‌های اجتماعی و بار اقتصادی تربیت فرزند است. این سختیها به‌ویژه برای زنان برجسته است که اغلب مراقبان اصلی کودکان هستند (لوتار و سیسیولا^۸، ۲۰۱۵). برخی تا آنجا پیش رفته‌اند که پیشنهاد می‌کنند وقتی بچه‌ها به وجود می‌آیند، مادری به «اولویت و مذهب» جدید زنان

1. Maftai
4. Gray
7. Balaji

2. Chi
5. Lorén
8. Luthar and Ciciolla

3. Gudmundsdóttir
6. Kuipers

تبدیل می‌شود. شادمانی مادران را می‌توان به‌طور قابل‌توجهی با حمایت دیگران تقویت کرد (لوتار و سیسیولا، ۲۰۱۵).

مادران دودسته هستند کسانی که دارای همسر هستند و زنان سرپرست خانوار. در این بین زنانی هستند که به دلیل حضور نامنظم شوهر یا نداشتن حمایت شوهر، سرپرستی خانواده را عهده‌دار هستند. همان‌طور که والت و مارشال^۱ (۲۰۰۰) اشاره می‌کنند، مادربودن برای آن دسته از زنانی (مانند زنان سرپرست خانوار) که کودکان را در شرایط «مناسب» و در زمان «مناسب» بزرگ نمی‌کنند، مشکل‌آفرین است. زنانی که مطلقه یا مجرد، زیر ۲۰ سال، لزبین، مصرف‌کننده مواد مخدر، یا مرتکب جرائم جنایی شده‌اند، همگی در رابطه با مقوله «مادر خوب» به حاشیه رانده می‌شوند (رالف^۲، ۲۰۰۸).

مطالعات تجربیات چنین مادرانی محدودیتهایی را که برای آنها ایجاد می‌شود برجسته می‌کند؛ اما به همان اندازه تأکید کرده است که آنها اغلب در ایجاد فضای امن برای مراقبت از فرزندان خود فعال هستند و به نظر می‌رسد که در مواجهه با ناملایمات انعطاف‌پذیری نشان می‌دهند (رالف، ۲۰۰۸). پدر و مادر شدن برای آنان هم فشار و هم پاداش به همراه دارد؛ بنابراین، داشتن فرزند ممکن است سطح شادی آنان را افزایش دهد، اما همچنین ممکن است باعث احساس اضطراب و ناراحتی روانی آنها شود.

آنها همچنین به‌ویژه در معرض خطر فقر هستند و باید با تنشهای ناشی از بار مضاعف نان‌آوری و تأمین مراقبت کنار بیایند (بارانوفسکا-راتاج^۳ و همکاران، ۲۰۱۴). به‌عنوان مثال، مادران سرپرست که در مطالعات کیفی با آنها مصاحبه شده است، نگرشهای بسیار مثبتی در مورد مادری ابراز کرده‌اند و گفته‌اند که «مادربودن باعث می‌شود احساس قوی‌تر، شایستگی،

1. Walt and Marshall
2. Rolfe
3. Baranowska-Rataj

ارتباط بیشتر با خانواده، جامعه و مسئولیت‌پذیری بیشتری داشته باشند.» (دانکن، ۲۰۰۷). همچنین، بسیاری از مطالعات مشکلات اقتصادی تجربه‌شده توسط خانواده‌های تک‌سرپرست را نسبت به خانواده‌های دو‌والدی مستند می‌کنند؛ اما شناخت تفاوت‌های اجتماعی-اقتصادی در انواع مختلف خانواده‌های تک‌والدی و دو‌والدی نیز مهم است (دمو و آکاک، ۱۹۹۶).

به همین دلیل این پژوهش در کنار گروه زنان سرپرست، زنان غیرسرپرست را نیز مورد مطالعه قرار داد تا بهتر بتوان به شناخت موضوع دست یافت. با توجه به داده‌های مرکز آمار سال ۲۰۱۶، در کل کشور تعداد زنان بی‌همسر به دلیل فوت همسر (۲۳۹۸۹۸۷)، زنان بی‌همسر به دلیل طلاق (۷۱۲۷۸۲)، تعداد زنان غیرسرپرست خانوار (۲۱۱۴۰۵۲۳) است که این آمار در شهر یزد زنان بی‌همسر به دلیل فوت همسر (۲۳۴۶۶)، زنان بی‌همسر به دلیل طلاق (۵۶۲۱)، تعداد زنان غیرسرپرست خانوار (۲۶۶۳۵۶) است که نشان از تعداد زیاد زنان سرپرست و غیرسرپرست در شهر یزد و لزوم توجه و برنامه‌ریزی برای آنان را دارد.

همچنین میزان شادی در کل کشور نیز در یک طرح ملی در سال ۱۳۹۱ که افراد واقع در سنین ۱۸-۶۵ را مطالعه کرده است بیان شده است. رتبه کل کشور ۴۳/۳ بوده و استان یزد دارای میانگین ۱۲/۳ بوده است که استان زنجان با ۶۹/۳ شادترین استان و استان یزد غمگین‌ترین استان گزارش شده است (منتظری و همکاران، ۲۰۱۲)؛ همچنین گزارش جهانی شادی در سال ۲۰۲۲، رتبه ایران را در بین تمامی کشورهای دنیا، ۱۱۰ در سال ۲۰۲۰ رتبه ایران را ۱۱۸، در سال ۲۰۱۵ رتبه ایران ۱۱۱ و در سال ۲۰۱۰ دارای رتبه ۱۱۰ گزارش کرده است که این نشان می‌دهد رتبه ایران در شاخص شادی بدتر شده و سیر نزولی داشته است (بانک جهانی، ۲۰۲۲)؛ اما در کل می‌توان گفت که شادمانی را در بستر فرهنگ جامعه باید

1. Duncan

2. Demo and Acock

مورد مطالعه قرار داد. به خصوص در جامعه ما و در شهر سنتی یزد که نگاه به خانواده بسیار مهم است. همچنین با توجه به این که حجم زیادی از جامعه را زنان و مادران تشکیل می دهند توجه به روابط خانوادگی و نقش زنان، توجه به شادمانی آنان، شادمانی اعضای خانواده برای جامعه لازم و ضروری است.

در جامعه ما، زندگی این زنان پس از نبود همسر و سرپرست شدن غالباً با ابهامات و مخاطراتی روبروست؛ از جمله سرپرستی فرزندان به تنهایی و گاه به سختی، پذیرش نقش مادرانگی و پدرانگی، مشکلات اقتصادی، زندگی در تنهایی و همراه با افسردگی و ناامیدی، همچنین نگرش غلط جامعه نسبت به زنان سرپرست در نبود همسرانشان، آنان را در روابط اجتماعی و حضور در اجتماع با مشکلات عدیده‌ای روبرو می کند. این مشکلات متفاوت از مشکلات و مسائل یک زن غیرسرپرست است که همسر در مسائل عاطفی-مالی، حمایتی، شادمانی و... مواظب همسر و فرزندان خویش است و برخی از بار مسئولیت زندگی را بر دوش می کشد و مراقب روحیه اعضا است.

از سوی دیگر، زن غیرسرپرست است که همواره در همه مراحل زندگی همسر در کنار وی حضور دارد و در ختنی سازی مشکلات زندگی و ایجاد شادمانی در خانواده به وی کمک می کند و دغدغه‌های زن سرپرست را تجربه نمی کند. هرچند وی نیز طبق گفته هایش، در زندگی باید به حل مشکلات مالی، روحی-روانی و اجتماعی بپردازد اما همسر کمک حال وی است. در نتیجه راحت تر می تواند با مشکلاتی که مانع شادمانی وی است برخورد کند.

از سوی دیگر، با توجه به این که شهر یزد شهری سنتی است نگاه زنان به خصوص زن سرپرست به مقوله شادمانی متفاوت است. لذا این پژوهش به دنبال این مسئله است که زنان غیرسرپرست و زنان سرپرست خانوار چگونه شادمانی را برای خویش و اعضای خانواده ایجاد می کنند و از چه راهکارهایی در ایجاد شادمانی سود می جویند.

پیشینه تجربی

در حوزه شادمانی و نشاط مطالعات زیادی شده است ولی در رابطه با موضوع پژوهش حاضر که شادمانی زنان و راهکارهای آنان برای شادی در محیط خانواده است، مطالعاتی صورت نگرفته است؛ اما به برخی پژوهشهایی که به شادمانی زنان پرداخته‌اند در زیر اشاره می‌شود.

شریفی و همکاران (۲۰۲۱) پژوهشی با عنوان «اثربخشی درمان تلفیقی طرح‌واره و ذهن آگاهی بر سلامت روان و شادکامی زنان متأهل» انجام دادند. نتایج نشان داد که درمان تلفیقی طرح‌واره و ذهن آگاهی بر سلامت روان و شادکامی مؤثر است و این تأثیر در مرحله پیگیری پایدار بود؛ بنابراین نتایج پژوهش اثربخشی کاربست درمان تلفیقی طرح‌واره و ذهن آگاهی را برافزایش سلامت روان و شادکامی در زنان متأهل را تأیید کرد.

علیپور نورتاش (۲۰۱۸) پژوهشی با عنوان «اثربخشی واقعیت درمانی گروهی بر شادمانی و کنترل خشم زنان سرپرست خانوار کمیته امداد تبریز»، انجام داد. نتایج نشان داد که واقعیت درمانی گروهی با ۳۲ درصد اطمینان باعث کاهش معنی‌دار میزان خشم در بین زنان سرپرست خانواده شد؛ همچنین این نتیجه به دست آمد که واقعیت درمانی گروهی با ۹۹ درصد اطمینان باعث افزایش معنی‌دار میزان شادمانی زنان سرپرست خانواده شد. بر این اساس نتیجه‌گیری می‌شود که برای افزایش شادمانی و کاهش میزان خشم زنان می‌توان از این روش درمانی بهره‌برداری لازم به عمل آورد.

افلاکی فرد و ایزدپناه (۲۰۱۸) پژوهشی با عنوان «مقایسه کیفیت زندگی و شادمانی مادران سرپرست خانواده و مادران غیرسرپرست شهر جهرم»، انجام دادند. نتایج نشان داد که بین کیفیت زندگی و شادمانی مادران سرپرست خانواده و مادران غیرسرپرست تفاوت معناداری وجود دارد و میانگین کیفیت زندگی و شادمانی مادران سرپرست خانواده نسبت به مادران غیرسرپرست خانواده پایین‌تر است. بین ابعاد کیفیت زندگی کاری و ابعاد شادمانی در مادران

سرپرست خانواده و مادران غیرسرپرست تفاوت معناداری وجود دارد.

میلواونسکا فاراینگتن و فاراینگتن^۱ (۲۰۲۲) پژوهشی با عنوان «شادی، حوزه‌های رضایت از زندگی، ادراکات و تفاوت‌های ارزش‌گذاری در بین جنسیتها» انجام دادند. شادی با دستیابی به هدف، بهره‌وری، سلامت روان و خطر خودکشی رابطه قوی دارد. یافته‌ها نشان می‌دهد که ادراک نسبی ارتباط آماری معنی‌داری با رضایت از زندگی دارد. رضایت از زندگی و سلامت خانوادگی قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌ها هستند؛ درحالی‌که رضایت از درآمد و اوقات فراغت ضعیف‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های رضایت کلی از زندگی برای هر دو جنس هستند. رضایت شغلی برای مردان مهم‌تر از زنان است، درحالی‌که شادی شریک زندگی توسط پاسخ‌دهندگان زن ارزش بیشتری دارد. رضایت از خانواده در مقایسه با درآمد شخصی با رضایت از زندگی در تمامی زیر نمونه‌ها به جز زنان شاغل ارتباط بیشتری دارد.

ساجاروتو^۲ (۲۰۲۱) پژوهشی با عنوان «خوشحالی پرداخت می‌شود، آیا شادکامی هزینه دارد؟ یک بررسی طولانی از زندگی خانوادگی» انجام داد. این مطالعه با بهره‌گیری از داده‌های به‌دست‌آمده از نظرسنجی زندگی خانوادگی اندونزیایی (۲۰۰۷ IFLS و ۲۰۱۴)، این کار انجام شد. یافته‌ها نشان می‌دهد که اندونزیایی‌های شادمان در سال ۲۰۰۷ درآمد بیشتری کسب کردند؛ بیشتر احتمال دارد ازدواج کنند؛ احتمال طلاق یا بیکاری در آنها کم است. وقتی این پژوهش دوباره هفت سال بعد انجام شد، آنها از سلامت بیشتری برخوردار بودند. سیاست‌گذاران ممکن است در نظر بگیرند که افزایش شادمانی شهروندان برای دستیابی به موفقیت شهروندان در بازارهای کار، بهبود عملکرد شغلی و حفظ سلامتی آنها امری حیاتی است.

مک دونل^۳ و همکاران (۲۰۱۹) پژوهشی با عنوان «مادران شاد، پدران شاد: مراقبت‌های

1. Milovanska-Farrington and Farrington
2. Sujarwoto
3. McDonnell

جنسی و تأثیر والدین» انجام دادند. تربیت کردن کودکان فعالیتی احساسی و عاطفی است. یک عدم تعادل جنسیتی در پاداشهای عاطفی مراقبت از کودکان مشاهده شد: پدران شادی بیشتر، استرس کمتر و خستگی کمتر از مادران را گزارش می‌کنند. تجزیه و تحلیل نشان می‌دهد که بیشتر ابعاد فضای مراقبت بین مادر و پدر متفاوت است. ما همچنین دریافتیم که زمینه مراقبت به طور کامل تفاوت در شادمانی مادران و پدران را بیان می‌کند تا حدی تفاوت در استرس و خستگی را توضیح می‌دهد؛ بنابراین، عدم تعادل جنسیتی در پاداشهای احساسی مراقبت از کودکان تا حدودی به دلیل تعامل بسیار جنسیتی والدین با فرزندانشان است.

اک و همکاران (۲۰۱۹) پژوهشی با عنوان «اگر خانواده من خوشبخت هستند، پس من خوشحالم: عوامل تعیین‌کننده کیفیت زندگی والدین کودکان در سن مدرسه» انجام دادند. والدین (۱۵۸ نفر) گزارش کردند که کیفیت زندگی آنها تحت تأثیر شادی خانواده و سلامت والدین و کودک قرار دارد (به‌عنوان مثال خواب کافی، ورزش، رژیم غذایی سالم).

بسیاری از والدین اظهار داشتند که برنامه شلوغ و کمبود وقت خانواده برای کیفیت زندگی آنها مضر است. تعادل بین زندگی و کار و ثبات مالی از دیگر عواملی بودند که معمولاً برای تأثیر بر کیفیت زندگی ذکر می‌شوند.

چارچوب مفهومی

اریک فروم^۱ نظریه دیالوگ عاشقانه خویش را بیان می‌کند. در کتاب «هنر عشق ورزیدن» عشق را تنها پاسخ رضایت‌بخش به مسئله وجود انسان تعریف می‌کند. او چندین نوع عشق را تعریف کرده است. عشق مادرانه، قبول بدون قید و شرط زندگی کودک و احتیاجات اوست. قبول زندگی کودک دارای دو جنبه است یکی توجه و مسئولیتی است که صد در صد برای رشد و حیات کودک لازم است و دیگری رویه‌ای است که در کودک عشق به زندگی را ایجاد

1. Erich Fromm

می‌کند و در او این احساس را به وجود می‌آورد که با خود بگوید زنده‌بودن چه خوب چیزی است؛ یعنی در نهاد کودک تنها آرزوی زنده ماندن بلکه عشق به زندگی را القا می‌کند. برخلاف عشق برادرانه و عشق زن و مرد که عشق برابری است، یکی به همه یاریها نیاز دارد و دیگری همه آن یاریها را فراهم می‌آورد. به دلیل خاصیت پرستارانه و فداکارانه است که عشق مادرانه بالاترین نوع عشقها و مقدس‌ترین پیوندهای عاطفی نامیده می‌شود. در واقع عده کثیری از مادران کودکانشان را تا وقتی دوست دارند که کوچک هستند و تمام و کمال به وجود مادر بستگی دارند. بیشتر زنان خواهان کودک هستند و از نوزاد خود لذت می‌برند و مشتاقانه به او توجه می‌کنند (فروم، ۱۹۹۱).

جوهر واقعی عشق مادرانه توجه مادر به کودک است و این یعنی تمنای جدایی کودک از خود. در اینجا تفاوت اساسی عشق مادرانه با عشق زن و مرد آشکار می‌شود. در عشق زن و مرد دو نفر که جدا بودند یکی می‌شوند. در عشق مادرانه دو موجود که یکی بودند جدا می‌شوند. مادر تنها نباید این جدایی را تحمل کند؛ بلکه باید آرزومند آن باشد و به حصول آن کمک کند.

فقط مادری که واقعاً عاشق است؛ مادری که نثارکردن برای او لذت‌بخش‌تر از دریافت کردن است و بنیاد هستی‌اش متین و استوار است می‌تواند حتی هنگامی که فرزندش در راه جدایی از او گام برمی‌دارد باز هم وی را دوست بدارد. عشق مادرانه به کودک در حال رشد از آنجاکه چیزی برای عاشق نمی‌خواهد و مادر می‌تواند به آسانی عاشق نوزاد خود باشد شاید دشوارترین و فریبکارترین صورت عشق باشد؛ اما به سبب همین دشواری است که فقط زن می‌تواند واقعاً دوستدار کودک باشد و به او عشق ورزد تا بتواند همسرش، کودکان دیگر و بیگانگان و همه انسانها را دوست بدارد.

بهترین محل عشق ورزیدن این است که مادر بتواند جدایی را با اشتیاق تحمل کند و حتی

بعد از جدایی نیز در عشق خود پایدار بماند (علیرضائزاد، ۲۰۱۶). در واقع اریک فروم در دیالوگ عاشقانه خویش عشق به مادر را بیان می‌کند که والاترین عشقها و جزء مقدس‌ترین پیوندهای عاطفی نامیده می‌شود؛ در واقع این احساس مثبت عشق و دوست داشتن می‌تواند برای مادر و فرزند شادی را ایجاد کند؛ زیرا مادر، عشق مادرانه و فرزند عشق فرزندی-مادری را تجربه می‌کند که این احساس غیرقابل وصفی است.

گیدنز^۱ نیز در نظریه مدرنیته خویش معتقد است که مدرنیته احتمال خطر را در بعضی حوزه‌ها کاهش داده است؛ اما در عین حال خطرات و ناامنیهای دیگری را جایگزین آن ساخته است. در جهان پیش از مدرن ترس و دلهره همیشه وجود داشت، احساس اعتماد می‌تواند از بار آن بکاهد. احساس اعتمادپذیری اشخاص و چیزها که برای مفهوم اعتماد بسیار مهم است برای احساس امنیت وجودی نیز اهمیت بنیادی دارد. برای همین است که این دو احساس از جهت روان‌شناختی پیوند نزدیکی باهم دارند.

امنیت وجودی با «هستی» یا به اصطلاح پدیده‌شناسی «هستی در جهان» سروکار دارد اما این امنیت نه یک پدیده شناختی بلکه پدیده‌ای عاطفی است که در ناخودآگاه ریشه دارد (گیدنز، ۲۰۰۱). در واقع گیدنز، مدرنیته را به‌عنوان فراگیرترین واقعیت عصر حاضر، هم نویددهنده فرصتهایی برای بشر می‌داند و هم به بارآورنده مخاطرات. از نظرات گیدنز می‌توان استنباط کرد که مدرنیته خالق بسیاری از وقایع پیش‌بینی نشده و در عین حال دلهره‌آور و خطرناکی است که هیچ تضمینی بر شادمانی و خرسندی باثبات برای انسانهایی که در این عصر زندگی می‌کنند، وجود ندارد و به عبارت دیگر پایه‌های احساس امنیت هستی‌شناختی در دوران مدرن، متزلزل شده است.

گیدنز درجایی دیگر از «شک بنیادین» به‌عنوان یکی از پیامدهای پیچیده مدرنیته و تأثیرگذار بر هویت شخصی افراد بحث می‌کند. البته نباید دیدگاههای مزبور را این‌گونه تفسیر

1. Giddens

کرد که از نظر گیدنز شادمانی بشر روزبه‌روز در حال زوال است. گیدنز اعتماد به نظام‌های انتزاعی و شکل‌گیری رابطه ناب در دوران مدرنیته را به‌عنوان تخفیف‌دهنده و تعدیل‌کننده مخاطرات این عصر دانسته و از تغییر شکل صمیمیت و فراگیرشدن چیزی به نام «عشق» به‌عنوان یکی از پیامدهای مدرنیته بحث می‌کند؛ بنابراین به‌طور کلی می‌توان مدرنیته را واجد دوسویه تاریک و روشن قلمداد کرد که در نتیجه آن، هویت انسانها در رفت‌وآمد بین این دو مدام در حال شکل‌گیری و بازسازی است. گیدنز اظهار می‌کند که جامعه‌شناسان کلاسیک در مجموع بیشتر بر سویه روشن مدرنیته تأکید داشته و از پیامدهای عظیم مخاطره‌آمیز این عصر تا حد زیادی غافل بوده‌اند. عوامل تهدیدکننده و تأمین‌کننده شادمانی انسانها در عصر مدرنیته متأخر را به زبان گیدنز می‌توان به‌صورت زیر نمایش داد.

جدول شماره ۱: عوامل تهدیدکننده و تأمین‌کننده شادمانی از نظر گیدنز

عوامل تهدیدکننده شادمانی	عوامل تأمین‌کننده شادمانی
تهدیدهای خشونت‌آمیز ناشی از صنعتی‌شدن جنگ	اعتماد همراه با احتیاط نسبت به نظام‌های انتزاعی
متزلزل‌شدن ریشه‌های اعتماد به نظام‌های انتزاعی از جمله آثار و خیمی که تولیدات صنعتی به بار می‌آورند	اعتماد وانهی امور زندگی شخصی به دست نظام‌های تخصصی
بی‌معنایی شخصی و احساس ناامنی و اضطراب وجودی	دگرذیسی صمیمیت و شکل‌گیری رابطه ناب

منبع: موسوی، ۲۰۰۷

در دنیای آینده از امکانات گوناگون برای گزینش شیوه زندگی، برنامه‌ریزی استراتژیکی برای زندگی از اهمیت خاص برخوردار است. برنامه‌ریزی متفاوت برای زندگی همچون الگوهای گوناگون شیوه زندگی، یکی دیگر از ملازمت‌های اجتناب‌ناپذیر اشکال اجتماعی ما بعد از سنتی است (گیدنز، ۲۰۰۶). در واقع گیدنز به مسئله مدرنیته اشاره می‌کند که در کنار جنبه‌های مثبت آن، موجب از بین رفتن شادمانی افراد می‌شود و عواملی که تأمین‌کننده ایجاد شادمانی هستند را مورد توجه قرار می‌دهد.

روش

این پژوهش در شهر یزد و در سالهای ۱۴۰۲-۱۴۰۰ انجام شد. نمونه موردپژوهش نیز زنان سرپرست خانوار تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی و زنان غیرسرپرستی بودند که در شهر یزد سکونت داشتند. سن مشارکت‌کنندگان غیرسرپرست در پژوهش بین ۲۲ تا ۵۵ و زنان سرپرست خانوار بین ۲۸ تا ۵۰ سال بود که همچنین حداقل دارای یک فرزند یا بیشتر نیز بودند. مصاحبه‌ها به صورت عمیق و نیمه ساختاریافته انجام گرفت؛ بدین معنی که در طول جریان مصاحبه به خاطر هدایت جریان مصاحبه، سؤالات تکمیلی نیز پرسیده می‌شد. مدت زمان مصاحبه‌ها نیز بین ۳۰ تا ۸۶ دقیقه بود. تحصیلات آنان بین ابتدایی تا دکترا، منزل ملکی یا استیجاری و شغل آنان از خانه‌دار تا مشاغل دولتی را شامل می‌شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شد. مصاحبه‌ها بعد از هر بیست نفر متوقف شد زیرا صحبت‌های مشارکت‌کنندگان تکراری بود و مطالب جدیدی را به پژوهش اضافه نمی‌کرد. به همین دلیل محقق از انجام دادن مصاحبه‌های اضافه به دلیل صرفه‌جویی در وقت و زمان خویش، صرف نظر کرد.

همچنین با توجه به این که به نظر می‌رسد ماهیت و کیفیت شادی زنان سرپرست خانوار و فرزندان آنها تا حد زیادی وابسته به موقعیت و جایگاهی است که به عنوان مادر و به عنوان مسئول خانواده دارند و نقش ترکیبی (پدر و مادر) است، با هدف مطالعه دقیق این مسئله و ابعاد آن، زنان غیرسرپرست را هم به عنوان دیگر حجم نمونه انتخاب کردیم.

در این پژوهش از روش تحلیل مضمون براون و کلارک^۱ (۲۰۰۶) استفاده شده است که به تحلیل مضمون بازتابی شهرت دارد، هدف از تحلیل مضمون شناسایی الگوهای معانی در یک مجموعه داده است که در پاسخ به سؤال پژوهش شناسایی می‌شود. این الگوها از طریق فرایند مستمر شناسایی با داده‌ها، کدگذاری داده‌ها، توسعه مضمون و بازنگری مضامین

1. Brown and Clark

شناسایی می‌شوند (شیخ‌زاده و بنی‌اسد، ۲۰۱۹).

یکی از مزیت‌های تحلیل مضمون بازتابی، انعطاف‌پذیری آن به لحاظ نظری است. بدان معنی که از آن می‌توان در چارچوب‌های مختلف برای پاسخ‌دادن به انواع کاملاً متفاوتی از سؤالات پژوهشی استفاده کرد. این رویکرد برای پاسخ به سؤالاتی در رابطه با تجربه‌های افراد یا نگرشها و انتظارات آنها، درک و فهم یک موضوع و نحوه ارائه آن مناسب است (شیخ‌زاده و بنی‌اسد، ۲۰۱۹).

در این پژوهش نیز محقق در پی رسیدن به مفهوم شادمانی توسط مادران در محیط خانواده است که روش بازتابی برون و کلارک به‌خوبی جوابگوی این پژوهش است و مراحل آن نیز در این پژوهش انجام گرفته است. مراحل روش تحلیل مضمونی به شرح ذیل است: مرحله ۱: آشنایی محقق با داده‌های موجود، مرحله ۲: ایجاد کدهای اولیه، مرحله ۳: جستجوی مضامین، مرحله ۴: بازنگری مضامین، مرحله ۵: تعریف و نام‌گذاری مضامین، مرحله ۶: تدوین گزارش (براون و کلارک، ۲۰۰۶).

در بحث قابلیت اعتماد بودن پژوهش برای این کار بعد از کدگذاریها از روش بازخورد مشارکت‌کننده^۱ استفاده می‌شود؛ به این معنی که بعد از گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها، به تعدادی از مشارکت‌کنندگان در پژوهش کدگذاریها در اختیار آنان قرار گرفت تا در مورد صحت اطلاعات مورد نظر، اظهار نظر کنند و آنها را تأیید کنند. همچنین در جای‌جای توضیح کدگذاریها نیز برای افزایش اعتبار پژوهش از گفته‌های مشارکت‌کنندگان به‌عنوان شاهد در پژوهش استفاده شد تا اعتبار پژوهش افزایش یابد و به‌عنوان گواهی بر صحبت‌های محقق باشد.

یافته‌ها

در زیر جداول کدگذاری زنان غیرسرپرست خانوار و سرپرست خانوار در مورد راهکارهای آنان برای ایجاد شادمانی برای خویش و خانواده آمده است. هرکدام از زنان

1. member checking

طبق شرایط زندگی خویش از راهکارهای مختلفی برای شادمانی سود می‌جویند که با وجود مشابهت در امر مادری، از شرایط زندگی متفاوتی مانند وجود همسر، شرایط مالی، اجتماعی و ... برخوردارند و این مسائل موجب تفاوت در نوع نگاه آنان به مقوله شادمانی می‌شود که می‌تواند در نوع خود متفاوت باشد.

جدول شماره ۲: مضامین استخراج‌شده از راهکارهای تقویت شادمانی زنان غیرسرپرست خانوار

مضامین اصلی	مضامین فرعی	کدهای اولیه
فرزندمداری مهرورزانه	ارتباط عاطفی مادرانه	تحمل کردن به خاطر فرزندان- وابستگی شدید روحی به خانواده- گوش سپردن به درد و دل اعضا- دادن امید و انگیزه- صمیمی بودن با فرزندان- آرامش دادن به فرزندان- بروز ندادن غصه‌ها به خاطر بچه‌ها- حمایت کردن از فرزندان- رفتار کردن متناسب با روحیات فرزندان- محبت بی چشمداشت- ایجاد محیط آرامش‌بخش- هدیه‌دادن برای روحیه- احترام گذاشتن به فرزندان- رفع تنهایی- شوخی کردن با بچه‌ها- مشوق بودن و ایجاد انگیزه- گوش دادن به موسیقی
	حامی‌گری تعاملاتی	مهمانی رفتن- هماهنگ کردن خویش با اعضا - کمک در دوست‌یابی بچه‌ها - اجازه تعامل با دوستان- تلاش برای رفع نیازهای فرزندان- از خودگذشتگی مادرانه- همراهی در فعالیتهای فرزندان- بچه‌ها اولویت زندگی- وقت گذراندن با خانواده- برگزاری جشن خانوادگی- دورهمی خانوادگی- رفاقت مادرانه با بچه‌ها- فداکردن خویش برای اعضا- وابستگی شدید به خانواده- خانواده اولویت مادر- تلاش برای تربیت صحیح- شریک کردن در مسئولیتها- پرورش علایق غیردرسی- درس زندگی دادن به فرزندان- دادن انگیزه پیشرفت- کمک در فعالیتهای درسی- مادر الگوی فرزندان- آراستگی مادر شادی فرزندان- تحمل مشکلات به خاطر فرزندان
	حامی‌گری فرایندی	توجه به اوقات فراغت- شادی مادر، تأمین‌کننده شادی فرزندان- توجه به مناسبها- مادر منتقل‌کننده شادی- رفتار مادر اثرگذار بر شادی اعضا- بازیهای کودکانه با فرزندان- توجه به بچگی کردن فرزندان- خرید علایق فرزندان

مضامین اصلی	مضامین فرعی	کدهای اولیه
رضایت از خویشین	اهمیت بهداشت خانواده	توجه به امر بهداشت - وقت گذاشتن برای آشپزی - پختن غذای موردعلاقه اعضا - تمیز و مرتب بودن منزل - توجه به نظافت خانواده - مرتب کردن اتاق بچه‌ها - توجه به نظم منزل
	مزل آراستگی	تغییر دکوراسیون برای روحیه - آراستگی منزل با گل و گیاه - توجه به تزیینات منزل - انجام مسئولیتهای خانه‌داری - توجه به ظاهر و زیبایی منزل
	وظیفه‌مندی	برآورده کردن انتظارات اعضا - انجام دادن مسئولیتهای بدون کاستی - مادر شاد، لازمه زندگی شاد - توجه به رفع نیازهای فرزندان - انجام فعالیتهای روزمره - وظیفه دوچندان مادر در قبال فرزندان - ایثار مادرانه - اولویت بودن فرزندان - کم کاری نکردن در انجام وظایف
زنانگی کل نگرانه	روحیه‌بخشی زنانه	دادن آرامش به همسر - گرفتن آرامش از وی - درک متقابل - نگرش اول خدا بعد شوهر - توجه به نیازهای عاطفی همسر - توجه به شادی خویش و شادی خانواده - روحیه گرفتن از شادی همسر - گوش دادن دوفره به موسیقی - ابراز احساسات - زن انتقال‌دهنده شادی به خانواده - تلاش برای تغییر روحیه همسر - عوض کردن حال و هوای روحی منزل - تماشای برنامه‌های روحیه‌بخش - امیدواری به زندگی
	آراستگی بدنی	توجه به آراستگی ظاهری - برطرف کردن نیاز جنسی همسر - ورزش کردن و توجه به تناسب اندام - توجه به سلامتی - نیاز جنسی عامل همبستگی متقابل - رفع نیاز جنسی تکمیل‌کننده رابطه عاشقانه - استفاده از پوشش جذاب - تنوع در پوشش
	سازش کاری زنانه	توجه به خواسته‌ها و علایق همسر - نداشتن خواسته‌های غیرمعقول - کوتاه‌آمدن - گوش سپردن به وی - متعهد بودن به زندگی - دادن تخصص به همسر - رفتار سازش‌کارانه - گذشت زنانه - گوش سپردن به درد و دل‌های همسر - برطرف کردن تعارض بین نقش مادری و همسری - صبور و آرام بودن - تلاش برای تغییر مثبت در خویشین

مضمین اصلی	مضمین فرعی	کدهای اولیه
زنانگی کل نگرانه	همراهی یاورانه	<p>زن مساوی با شادی خانواده- توانایی زن در همراه کردن خانواده - توجه کردن به مناسبتها- رفتار زن اثرگذار بر شادی- تفریحات دسته جمعی- همسر خوب عامل شادی- توجه به علائق همدیگر- همراهی متقابل در زندگی - تعامل مثبت با خانواده همسر- کمک به وی در رفع مشکلات- مراقبت از رابطه - خوردن وعده های غذایی جمعی- زن یاریگر مرد در کنترل زندگی- وقت گذاشتن در تربیت فرزندان- مشورت گرفتن از همدیگر- جو خانوادگی صمیمی- همراهی در فعالیتهای روزمره- صحبت کردن در مورد روزمرگیها- سورپرایز کردن اعضای خانواده- گرفتن جشن خانوادگی- احترام متقابل- کمک در رفع نیازهای زندگی- توجه به سرگرمی و فراغت دونفره -وقت گذراندن با همدیگر</p>

در مورد سؤال پژوهش مبنی بر این که زنان از چه راهکارهای برای تقویت شادمانی خود و خانواده شان استفاده می کنند ده مضمون فرعی تحت عنوان «ارتباط عاطفی مادرانه»، «حامی گری تعاملاتی»، «حامی گری فراغتی»، «اهمیت بهداشت فردی»، «آراستگی منزل»، «وظیفه مندی»، «روحیه بخشی زنانه»، «آراستگی بدنی»، «سازش کاری زنانه» و «همراهی یاورانه»، مطرح شد که در سه مضمون نهایی تحت عنوان «فرزندمداری مهرورزانه»، «رضایت از خویشان» و «زنانگی کل نگرانه» احصا شدند. در زیر به توضیح مضامین اصلی پرداخته می شود.

مضمین اصلی؛ فرزندمداری مهرورزانه
 این مضمون اصلی از سه مضمون فرعی «ارتباط عاطفی مادرانه، حامی گری تعاملاتی و حامی گری فراغتی» احصا شد. در واقع در مورد راهکارهای زنان برای ایجاد شادمانی ۱۲ نفر از آنان در مورد مدیریت عاطفی مادر صحبت کردند. آنان بیان می کردند که یک مادر باید بتواند احساسات و عواطف خانواده را کنترل کند تا ناراحتیها پایدار نشود.

درواقع آنان مشکلات زندگی را به خاطر شرایط خانوادگی شان تحمل می‌کردند؛ زیرا وابستگی شدیدی به خانواده خود داشتند، همچنین سعی می‌کردند که در محیط خانواده احترام و صمیمیت توأمان وجود داشته باشد، مثلاً در محیط خانواده اگر کسی درد و دل و مشکلی داشت به صحبت‌های وی توجه و با وی همدردی می‌کردند. درواقع برای همدیگر وقت صرف می‌کردند؛ به همدیگر امید و انگیزه می‌داند؛ والدین با فرزندان خود حس صمیمیت القا می‌کردند؛ یک مادر هیچ‌وقت غصه‌های خویش را به خاطر فرزندانش بروز نمی‌داد و در همه مواقع چه کار، شغل، تحصیل، تعاملات و غیره از آنان حمایت می‌کرد، حتی سعی داشت که متناسب با روحیه فرزندانش با آنها رفتار کند تا مشکلی ایجاد نشود.

در حیطه تحصیلی نیز مشوق فرزندانش برای پیشرفت است و با دادن انگیزه در پی ایجاد جوی پر از شور و هیجان زندگی در خانواده است. درواقع یک مادر سعی می‌کند که محبت بی‌چشمداشتی به اعضای خانواده داشته باشد و با ایجادکردن یک محیط آرامش‌بخش بتواند در ایجاد شادمانی به آنان کمک کند.

حتی گاهی اوقات برای ایجاد روحیه در آنان برای فرزندانش هدیه خریداری می‌کند، با کارهای دسته‌جمعی مانند گوش‌دادن به موسیقی، مادر سعی می‌کند که غمخوار تنهایی اعضای خانواده باشد و با ایجاد جو شوخ‌طبعی در محیط خانواده اعضا را شاد نگه دارد زیرا شادی آنان شادمانی مادر است، در آخر به این نتیجه می‌رسد که وظیفه خوش را درست انجام داده است.

«کلا بهشون محبت می‌کنم و باهاشون صحبت می‌کنم مثلاً به بچه‌هام میگم ببین الان که تو درس خونای بیست گرفتی هم من خوشحال شدم و هم معلمت و پدرت و اینا. غذا رو سروقت آماده می‌کنم براشون. بیرون ببریمشون تا روحیهشون عوض بشه و باهاشون شوخی می‌کنم و در هر لحاظی بهشون روحیه

می‌دم. برای درساشون، ازشون امتحان می‌گیرم و یادشون می‌دم و خوشحال میشن و میگن درسامون رو یاد گرفتیم» نیلوفر ۳۸ ساله.

در حیطه تعاملاتی سعی می‌کند که خود را با اعضای خانواده هماهنگ کند و همه با هم برای زندگی خانوادگی تصمیم‌گیری کنند. از نظر آنان شادی اعضا، متقابلاً شادمانی مادر را رقم می‌زند. وی با برگزاری جشنهای خانوادگی و دورهمیها سعی می‌کند که تعاملات را برای تقویت روحیه و سرمایه اجتماعی اعضا حفظ کند. در واقع همه مادران خود را فدای خانواده کرده بودند. وابستگی شدیدی به کانون خانواده داشتند و نمی‌توانستند آن را نادیده بگیرند.

«من کلاً برون‌گرم و بارها بوده که همسرم ناراحت بوده و من می‌تونم که یه برنامه بریزم که مثلاً جوری که تو دست‌وپاش نباشم. مثلاً برنامه‌ریزی یه شام خوبی بریزم یا بوسش کنم، یا صحبت کنیم و بگم چیزی شده، با من صحبت کن راجع بهش. حتی اگر بگه که کاریه نمی‌شناسی، نمی‌دونی می‌گم بگو می‌شناسم، یا می‌گم خلاصه شو بگو حتی اگر نمی‌خوای که کامل بگی، بعد می‌گه و خودش آروم‌تر می‌شه و یا می‌رم یه چای خوشمزه دم می‌کنم و بگم چرا حالا اینقد ناراحتی.» فریده ۲۸ ساله.

خانواده اولویت مادر است. وی برای خانواده خویش از جان خود مایه می‌گذارد. یکی از این مسائل بحث فراغتی است. این زنان به بحث اوقات فراغت فرزندان‌شان توجه می‌کنند. برای این کار به مناسبت‌های مختلف مانند تولد، مهمانی و موفقیت‌های کاری و تحصیلی و غیره توجه می‌کنند. در واقع مادر خودش را منتقل‌کننده شادی خانواده معرفی می‌کند که با توجه به حضور بیشتر او در منزل نسبت به همسرش زمان بیشتری را با فرزندان‌ش می‌گذراند. حتی در کارهای شخصی فرزندان‌ش مانند دوست‌یابی مناسب به آنان کمک می‌کند، در فعالیتهای فرزندان‌ش مانند تولد دوستان، خرید کردن، بیرون رفتن وی را همراهی می‌کند و با

فرزندان کوچک خود با شراکت در بازیهای کودکانه آنان و کمک در فعالیتهای درسی شان، باعث رشد هوش هیجانی و پیشرفت آنان می شود.

«باید روابط اجتماعی رو بالا ببری، به دیگران سر بزنی، دیگران رو دعوت کنی به خونه. بیرون بریم تفریح بریم، کتاب مطالعه کنیم، برنامه های تلویزیونی رو کلاً خودمون رو سرگرم کنیم. وقت باشه فیلم تماشا می کنیم، خریدی می ریم، پارکی می ریم. تولد می گیریم در حد یه جشن کوچک خانوادگی که درجه یکها رو دعوت می کنیم و من برای همسرم نمی گیرم ولی اون برای ما می گیره، هر سال خونه نبوده تولدش ولی امسال براش می گیرم. تا شاد بشن.» مینا ۴۷ ساله.

رضایت از خویشان

یکی از فعالیتهای زنان غیرسرپرست خانوار برای ایجاد حس شادی در خود و خانواده اهمیت بهداشت خانواده است. آنان بیان می کنند که یک مادر همواره باید در کنار کار و فعالیتهای خویش، به وظایف خانه نیز رسیدگی کند زیرا داشتن یک خانه مرتب موجبات ایجاد حس خوب در بین اعضا خواهد شد.

«من سعی می کنم که محیط خونه تمیز باشه. مرتب و منظم باشه چون برای روحیه خودمون توجه به بهداشت مهمه. من حتی اتاق بچه ها رو هم تمیز می کنم. این جورى حالم خوبه که به همه چیز رسیدگی می کنم» سعیده ۵۰ ساله.

بحث بعدی همان تزیینات و آراستگی منزل است که زنان با استفاده از گل و گیاه سعی می کنند، همه چیز زیبا و شاعرانه باشد. حتی اگر در منزل آپارتمانی زندگی می کنند با آوردن گل و گیاهان زیبا، سعی دارند که روحیه اعضا ارتقا یابد. یک مادر سعی می کند که در انجام وظایفش کوتاهی نکند زیرا وی انجام این کارها را اولویت زندگی خود می داند. چون از نظر

زنان، آنها این مسئولیت را پذیرفته بودند در نتیجه فعالیتهای شخصی مانند تحصیل و کار نباید به انجام این وظیفه خدشه وارد کند.

«تزیینات خونه رو خیلی دوست دارم بخرم، دوست دارم پول داشته باشم برم می برای خونم چیزی بخرم، البته تزییناتی هم که اصلاً لازم هست رو بخرم، اگر مثلاً تخت می‌خوام برم تخت بخرم، اگر کمد می‌خوایم کمد رو عوض می‌کنم، اهل افراط کردن نیستم ولی حد معمولش خرید کردن رو دوست دارم» دنیا ۴۹ ساله

یک مادر و زن خانه، باید بتواند که وظایف خویش را به درستی ایفا کند و در انجام مسئولیتهای محوله کوتاهی نداشته باشد. مادران تا حد توان خویش سعی می‌کردند که انتظارات اعضا را پاسخ‌گویند و به نیازهای فرزندانشان توجه کنند. البته در کنار این وظایف، خود مادر نیز باید شاد می‌بود زیرا مادر شاد لازمه یک زندگی شاد است، وی با ایثار مادرانه خویش، سعی می‌کرد که فعالیتهای روزمره خویش را به درستی انجام دهد زیرا وظیفه‌مندی را از خصوصیات یک مادر و همسر خوب می‌دانست که موجبات رضایت خاطر همگان را فراهم می‌آورد. در واقع فرزندان همواره اولویت مادر بوده و هستند، مادر نیز با وظیفه‌مندی خویش، شادی را برای اعضا فراهم می‌کند.

«جوک تعریف می‌کنیم و سعی می‌کنیم، جمعه‌ها که باهمیم با هم کیک درست می‌کنیم، یا یه سری کارای خونه هست مثلاً شیر چکه می‌کنه باهم درستش می‌کنیم و با هم سرگرمی ایجاد می‌کنیم. آخر شبا فیلم می‌بینیم، بعضی وقتا پارک می‌ریم و قدم می‌زنیم» نگین ۳۰ ساله.

زنانگی کل نگرانه

زنان همواره تلاش می‌کردند که آرامش‌بخش همسر خویش باشند؛ زیرا علاوه بر این که به

وی آرامش می دهند می توانند از همسر خود نیز آرامش بگیرند. برای این کار سعی می کردند که همواره همسر خود و شرایط وی را درک کنند. حتی بحث بسیار جالب این بود که برخی بیان می کردند که اول خدا و بعد شوهر در زندگی انسان مهم است. البته خود زنان نیز مساوی با شادی خانواده هستند. زیرا آنان از شادمانی همسر خویش نیز روحیه می گیرند و برای ایجاد آن با کارهایی مانند، گوش دادن به موسیقیهای دونفره، عوض کردن حال و هوای منزل، تماشای برنامه های روحیه بخش و دادن امیدواری به وی، سعی می کنند که روحیه همسر خویش را تغییر دهند، درواقع آنان به نیازهای عاطفی همسر خود توجه می کنند و تا حد ممکن سعی در ارضاء این نیازها دارند.

«دیگه سعی می کنم که وقتی شوهرم از سرکار میاد به جو مثبت ایجاد کنم و چون وقتی که میاد معمولاً خیلی خسته هست، سعی می کنم که بیشتر فعالیت کنم و مثبت اش می کنم و شوخی می کنم تا به خورده جو شاد بشه. بعضی وقتا که اوقات فراغت بیشتری داره پا می شیم و با هم فیلم می بینیم که مثلاً طنزه و بیشتر کمیدی دوست داریم، اینم خیلی تأثیر می ذاره» نیلوفر ۳۸ ساله.

یک زن همواره سعی می کند به آراستگی ظاهری خویش توجه کند. همچنین به نیازهای جنسی همسر خویش پاسخ گوید؛ زیرا نیاز جنسی تکمیل کننده رابطه عاشقانه آنان است، آنان به بحث تناسب اندام و زیبایی ظاهری خویش نیز توجه می کردند. ورزش کردن را همواره در زندگی خویش جای داده بودند. *مجله علمی پژوهشی رفاه اجتماعی*
همچنین زنان در حد امکان سعی می کردند که یک همسر مهربان و فداکار باشند. از جمله این که به علایق و خواسته های همسر خویش در همه حیطه ها توجه می کردند. آنان سعی می کردند که خواسته غیر معقولی از وی نداشته باشند. در مورد مشکلات مالی کمک حال او باشند. همچنین در زمان مضیقه های مالی انتظارات خویش را از وی کاهش دهند تا دچار

تنش و ناراحتی نشود و بتواند با آرامش این بحرانها را پشت سر بگذارد. از نظر آنان یک زن خوب باید در هنگام بحثهای خانوادگی کوتاه بیاید؛ به زندگی زناشویی خویش متعهد باشد؛ باگذشت و رفتارهای سازش کارانه خویش تعارضات را کاهش دهد. همچنین برخی بیان می‌کردند که در هنگام بحثهای خانوادگی سعی می‌کنند که شخصیت همسرشان را در مقابل فرزندانشان حفظ کنند و صبور و منطقی باشند. در واقع این تغییرات مثبت در زندگی با نوعی سازی شکاری زنانه امکان‌پذیر است که موجب می‌شود، زندگی به شادی سپری شود

«آشپزی می‌کنم و خونه رو تمیز می‌کنم و به حرفشون گوش می‌دم و بی اجازه‌شون جایی نمی‌رم و مشورت می‌کنم و به هم احترام متقابل می‌ذاریم و من هر جور رفتار می‌کنم اونا هم با من رفتار می‌کنن و بهشون آرامش می‌دم و به لحاظ اقتصادی سعی می‌کنم بهشون کمک کنم، چون کار می‌کنم.» هیفا ۴۷ ساله

آنان در مورد روزمرگیهای خود صحبت می‌کنند و اجازه نمی‌دهند که سکوت و رخوت بر تعاملات حاکم شود. در فعالیتهای روزمره همراه همدیگر هستند. به درددلهای همدیگر گوش می‌سپزند. سعی می‌کنند که احترام متقابل بین اعضا حفظ شود. از لحاظ شرایط مالی سعی می‌کنند که نیازهای غیرمعقولی از وی نداشته باشند و با گذشت زنانه زندگی را به پیش ببرند و رفتارهای سازش کارانه‌ای در محیط خانواده داشته باشند. در واقع آنان با متعهدبودن به زندگی و همسر خویش، سعی می‌کنند تا جایی که امکان دارد وظایف زنانگی خویش را انجام دهند؛ زیرا این راهی برای رسیدن به خوشبختی می‌دانند. این رفتارهای مثبت همسر موجبات شادمانی شوهر، فرزندان و امیدواری به زندگی می‌شود؛ زیرا زنان بیان می‌داشتند که اگر نتوانند به هر کدام از این نیازها پاسخ گویند تعامل با همسر و شادمانی‌شان تحت تأثیر منفی قرار می‌گیرد.

«من خودم توی بحث تربیت فرزند و ابعاد تربیتی اون کلا مطالعه دارم؛ و

دوستانم هستند که مثل روان‌شناس هستند یا روان‌کاو هستند وقتی که مشکلی در حیطه تربیت فرزند داشته باشند با ایشان مشورت می‌کنم و خودم با همسر هم مشورت می‌کنم و سعی می‌کنم که از هر راهی استفاده کنم برای حل مشکل و غم و هیچ ابایی از استفاده کردن از نظرات دیگران و استفاده کردن از موقعیت‌های مختلف ندارم. همین‌طور وقتی که با یک مشکل عاطفی در زندگی روبه‌رو می‌شیم، سعی می‌کنم که اولین گزینه هستش که فقط سکوت کنم و برای هر مشکلی توی زندگی یکی دو روز من فقط سکوت می‌کنم و بعد وقتی که شرایط زندگی عادی شد و همه چیز به حالت عادی برگشت شروع می‌کنم به صحبت کردن با طرف مقابلم. حالا مثلاً این رفتار تو منجر به ناراحتی من شد. چون می‌دونم که اگر همون موقع عکس‌العمل نشون بدم خانواده با چالش مواجه می‌شه، به همین خاطر یکی دو روز رو سکوت می‌کنم. و سعی می‌کنم که با مراد و با همسر مون حلش کنم. به لحاظ اقتصادی هم سعی می‌کنیم که در واقع از پس‌اندازها استفاده کنیم و یا اینکه نهایت نهایتش از دوستی آشنای کسی قرض بگیریم و از سرمایه اجتماعی و استفاده کنیم برای اینکه مشکلمان را حل کنیم» سارا ۳۵ ساله.

این زنان با استفاده تمام از وجود زنانه خویش برای همسر و شادی وی زمان اختصاص می‌دهند و در مقابل هم همسر و رفتارهای عاطفی وی نیز موجب شادی زن و استحکام خانواده می‌شود؛ زیرا استفاده از این راهکارها توسط زنان برای شادمانی خود آنان نیز لازم بود. چون آنان جدای از خانواده موجودیت مستقلی برای خویش فرض نمی‌کردند و اگر شرایط خانواده را نامساعد می‌ساختند قطعاً خودشان نیز تحت‌تأثیر قرار می‌گرفتند؛ اما آنان با انجام این وظایف هم خود را شادمان می‌کردند و هم اعضا راضی و خوشنود بودند که با زنانگی کل‌نگرانه مطرح شد.

جدول شماره ۳: مضامین استخراج شده از راهکارهای تقویت شادمانی توسط زنان سرپرست خانوار

مضامین اصلی	مضامین فرعی	مفاهیم اولیه
شادمانی کل نگرانه	توسعه توانمندی خانوار درون	دسته جمعی فیلم دیدن - خریدن کردن - توجه به مناسبتها - خوردن وعده های غذایی دسته جمعی - وقت گذاشتن برای پیاده روی - گرفتن جشنهای خانوادگی - شرکت در فعالیتهای بچه گانه فرزندان - تفریحات مادر فرزندی - جو صمیمی خانوادگی - نداشتن مانعهای تعاملاتی - کنار هم بودن - گفتگوی متقابل - خوش گذرانیهای ساده - مسافرت دسته جمعی - همراهی وی برای تفریح - قدردانی فرزندان از حضور مادر - هدیه دادن متقابل به مادر - همراهی فرزندان در اجتماع - پیوند خوردن با خانواده تا محیط بیرون - همکاری در فعالیتهای منزل
	ایثار مادرانه	کوتاهی نکردن در اجرای نقش - اهمال کاری نکردن در حق فرزندان - شاغل شدن برای رفع نیاز فرزند - سازگاری با اخلاق جوان مآبانه فرزندان - فرزندان اولویت مادر - استفاده از توان حداکثری برای فرزند - شادی مادر ایجادکننده شادی خانواده - شادی فرزندان، شادی مادر - حاشیه بودن خویشتن - فرزندان اولویت زندگی
	تمرکز ویژه بر تربیت و رشد چندوجهی	انجام کارهای روزمره - انجام وظایف خانه داری - توجه به کارهای شخصی فرزند - توجه به اوقات فراغت - کم کاری نکردن در حق فرزند - برطرف کردن نیازهای اولیه - مهیا کردن خواسته های فرزندان - کادو خریدن - توجه به علایق تغذیه ای - انجام مسئولیت مادرانگی - برآورده کردن نیازها با عنوان پاداش - برگزاری ساده مناسبتها - وقت گذاشتن برای آشپزی - اجازه برای وقت گذراندن با دوستان - توجه به تغذیه مناسب - تلاش برای حل مشکلاتشان - تلاش برای رفع نیازهای همه جانبه - آشنایی با معنویات - تلاش برای سامان دادن زندگی - درک شرایط زندگی - توجه به نظم و ترتیب منزل - وقت گذراندن با فرزندان - بچگی کردن با فرزندان - نصیحت کردن فرزندان - وقت گذاشتن برای بحث تربیتی - رفع نیازهای مالی فرزندان
	عمر آموزش	توجه به کلاسهای فوق برنامه - انجام فعالیتهای هنری - کمک کردن در امر آموزش - توجه به مسائل تحصیلی

مضامین اصلی	مضامین فرعی	مفاهیم اولیه
شادمانگی کل نگرانه	تمرکز بر سلامت روان	داشتن محبت بی چشمداشت - ایجاد آرامش در محیط منزل - قدردانی و تشکر از مادر - توجه به سلامت روحی، روانی فرزندان - محبت بی دریغ مادری - درک شرایط توسط فرزندان - فرزندان عامل دل خوشی - دلداری دادن مادرانه - تلاش برای فکر نکردن به نبود پدر - داشتن بگو بخند - رفع نیازهای روحی - روانی - ابراز احساسات بیانی - ابراز محبت کردن - ایجاد جو آرام در منزل - بروز ندادن ناراحتیها به خاطر روحیه فرزندان - تلاش برای تغییر روحیه بچه‌ها - مادر شاد منشأ تغییر روحیه - خوشحال کردن فرزندان - استفاده از موزیک آرامبخش
ناکامی در شادمانگی	ناکامی در تعالی بخشی اعضا	نداشتن هزینه مهارت آموزی فرزندان - استفاده بچه‌ها از کلاسهای فرهنگی کمیته - نداشتن هزینه مسافرت - ناتوانی در برآوردن علایق - ناتوانی در برگزاری مناسبات - ناتوانی در برگزاری جشن خانوادگی - خلأ مادیات مانع شادمانگی - حذف کلاسهای فوق برنامه به خاطر هزینه - نداشتن تفریحات خانوادگی بیرونی - درددل نکردن با همدیگر
	استیگمای تحمیلی	تجربه حس شرمندگی توسط فرزندان - شرمساری مادر در مناسبات خانوادگی - درک نشدن توسط فرزندان - بی ملاحظگی اعضا - طرد شدن - بی محلی کردن

اما در مورد سؤال پژوهش مبنی بر این که زنان سرپرست خانوار از چه راهکارهای برای تقویت شادمانی خود و خانواده‌شان استفاده می‌کنند. هفت مضمون فرعی تحت عنوان «تمرکز ویژه بر تربیت و رشد چندوجهی»، «تمرکز بر سلامت روان» «تحکیم پیوندهای درون خانوادگی»، «تمرکز بر امر آموزش» و «ایثار مادرانه» مطرح شد که در دو مضمون نهایی تحت عنوان «شادمانگی کل نگرانه» گرد آمدند. همچنین دو مضمون فرعی «ناکامی در تعالی بخشی اعضا» و «استیگمای تحمیلی» در مضمون نهایی «ناکامی در شادمانگی و شادمانی کل نگرانه» به دست آمد که در زیر به توضیح مضامین اصلی پرداخته می‌شود.

مضامین اصلی؛ شادمانگی کل نگرانه

درواقع زنان سرپرست خانوار همه سعی و تلاش خویش را به کار می‌گیرند تا بتوانند در غیاب همسر خویش، فرزندانشان را شادمان کنند. آنان همه سعی و توان خویش را به کار می‌گرفتند تا با تمرکز بر پیوندهای درون خانوادگی این مهم را به انجام برسانند. آنان با کارهایی مانند دیدن فیلم به صورت دسته‌جمعی در زمان بیکاری، خرید کردن، وقت گذاشتن برای پیاده‌روی، وقت گذراندن با فرزندان، استفاده از موزیکهای آرام‌بخش، سعی می‌کردند که به بحث فراغت فرزندانشان توجه کنند و حتی با نبود امکانات و با کمترین هزینه وی را خوشحال کنند.

تلاش آنان این بود که در حق فرزندانشان کم‌کاری نداشته باشند و با کوچک‌ترین چیزها شادمانی را بیافرینند؛ و اگر نمی‌توانند، لاقلاً با کارهای کوچک این نیازها را رفع کنند؛ مثلاً اگر مادر نمی‌توانست فرزند خویش را به رستوران ببرد و یا تولد شایسته‌ای برای وی بگیرد همواره سعی می‌کرد که در روز تولد وی با درست کردن یک کیک خانگی و یا یک کادوی کوچک وی را خوشحال کند.

«من کار خاصی انجام نمی‌دم، کار روزمره رو انجام می‌دم و اهل آهنگ گذاشتن و این چیا نیستیم، فیلم با هم می‌بینیم، می‌خندیم، ولی با هم درد دل نمی‌کنیم و اهل پارک و سینما و این چیزا نیستیم، ولی با هم خرید می‌ریم، روز مادر و تولد اینا رو بهم تبریک می‌گه و براش تولد می‌گیرم. سعی می‌کنم که جو خونه همیشه آروم باشه و از سرکار میاد تلویزیون روشن نمی‌کنم و اینا تا خواب خوبی داشته باشه. از من تشکر می‌کنه و می‌گه دستت درد نکنه و غذات خوشمزه بود و این حرفا. من به‌عنوان یه مادر سعی می‌کنم که همیشه غذاش آماده باشه، لباساش همیشه تروتمیز باشه و بشورم و براش اتو کنم، بهش محبت می‌کنم و قریون

صدقه‌اش می‌رم، حرفاش رو خیلی به من نمی‌زنه و چون توی سن بلوغ هست، می‌خواد ترک تحصیل بکنه و بره سرکار.» فریده ۳۷ ساله.

آنان به‌عنوان یک مادر تمام سعی خویش را به کار می‌بردند که در اجرای نقش خویش کوتاهی نداشته باشند و تا حد توان خویش برای رفع نیازهای آنان تلاش کنند؛ مثلاً زنان بیان می‌کردند که با توجه به نبود پدر، باید حتماً شاغل می‌بودند و همه توان خود را برای یافتن کار و حفظ آن به کار می‌گرفتند تا فرزندانش در رفاه نسبی زندگی بگذرانند. این مادران فرزندان را دل‌خوشی و اولویت خویش در زندگی می‌دانستند که با شادی آنان شاد می‌گردیدند، آنان با گذشتن از خویشان، سعی در رفتار متناسب با شخصیت فرزندان را داشتند تا مبادا خللی در شادمانی آنان ایجاد شود، درواقع این نوع ایثار خود را در همه جنبه‌های مادی و معنوی زندگی نشان می‌داد.

همچنین مادر سعی می‌کرد که با تفریحات مادر فرزندی خلأ نبود پدر را جبران کند تا فرزندان از کنار مادربودن لذت ببرند. با گفتگوهای متقابل، مسافرت رفتنهای دسته‌جمعی، تلاش می‌کرد که خوشحالی را برای آنان به ارمغان آورد. در حوزه اجتماعی گاهی اوقات ترجیح می‌داد که فرزندش را در حوزه دوست‌یابی، کمک کند؛ در انجام فعالیت‌های بیرونی وی را همراهی کند تا احساس نبود پدر وی را آزار ندهد. درواقع شادی فرزند در رفع نیازهایش، مادر را نیز شادمان می‌کرد که توانسته است نیاز اعضا را برآورده کند. هرچند فرزندان نیز متقابلاً قدردان این‌چنین مادری بودند و از وی تشکر می‌کردند. به مناسبات مختلف مانند تولد مادر، برای وی جشن می‌گرفتند تا روحیه بگیرد. مادر این‌گونه متوجه می‌شد که در حاشیه زندگی نیست بلکه برای فرزندانش اساس زندگی است. پس با روحیه قوی‌تر برای تربیت و رشد همه‌جانبه فرزندانش تلاش می‌کرد.

«من وقتی که توی خونه‌ام می‌گم به دخترم مامان بیا بازی کنیم، باش دکتر بازی و

اینجا می‌کردم و الانم با هم بیرون می‌ریم و پارکی می‌ریم. چون وقت زیادی ندارم من. من آشپزی می‌کنم براش. تولد می‌گیرم براش و خودم براش کیک درست می‌کنم و نمی‌خرم. شب یلدا سعی کردم یه شب یلدای کوچیک داشته باشیم و با پس‌اندازم چن تا چیز خریدم و عکس گرفتم ازش و کلی خوشحال شد. دخترم از من تشکر می‌کنه و درسش خوبه و بهش جایزه داده مدرسه. یه گل سر برداشته بود و آورد برای من و گفت مامان تو گل سر نداشتنی من اینو برای تو آوردم. دختر مهریونی هست.» ملیکا ۳۷ ساله.

آنان بیان می‌داشتند که برای پیشرفت درسی فرزندان از هیچ کمکی فروگذار نمی‌کنند و با وجود مشکلات مالی به کلاسهای فوق‌برنامه آنان توجه می‌کنند، زیرا آینده فرزندان را در تحصیل کردن و موفقیت می‌دیدند و آن را راهی برای ترقی اجتماعی و رسیدن به طبقات بالای اجتماع می‌دانستند. حتی آنان سعی می‌کردند که به فعالیتهای غیردرسی فرزندان نیز توجه کنند و استعدادهای آنان را در حوزه ورزش، تئاتر، عکاسی، آرایشگری و... هر حوزه‌ای که فرزندش علاقه دارد شکوفا کنند تا در آینده بتواند گلیم خویش را از آب بیرون بکشد.

«سعی می‌کنم به خورد و خوراکشون برسم، نقلاتی برایشون بخرم، کمک درسی بهشون می‌کنم و تو امتحانا بهشون کمک می‌کنم، می‌گم درس بخونید و ازشون می‌پرسم» میترا ۵۰ ساله.

زنان بیان داشتند که رابطه بین آنان و فرزندان دوطرفه است و هر دو برای شادمانی همدیگر تلاش می‌کنند. درواقع فرزندان از حضور مادر و آرامش دادن وی، تشکر و قدردانی می‌کردند که بسیار مراقب سلامتی روحی آنان است. درمقابل مادر نیز با محبت بی‌چشمداشت خویش، همواره مراقب فرزندان خود بود. درواقع مادر با بیان احساسات زبانی، ابراز محبت کردن، موزیک آرام‌بخش تلاش می‌کرد که جوی شادمان و آرام برای فرزندانش ایجاد کند.

وی هرچند درگیر شرایط بیرون منزل بود اما تمام توان خویش را به کار می‌گرفت تا برای حال روحی بهتر فرزندانش تلاش کند؛ زیرا از نظر وی نبود پدر، باعث تفاوت فرزندش با دیگران شده است. وظیفه مادر است که برای بهتر شدن سلامت روان فرزندش وقت بگذارد

ناکامی در تعالی بخشی اعضا

برخی از زنان سرپرست خانوار احساس می‌کردند که نمی‌توانند بر مشکلات فائق آیند و شادمانی را در محیط خانواده ایجاد کنند. آنان دلایل مختلفی را برای این مسئله ذکر می‌کردند. یکی این‌که اعضا مادر و شرایط خانواده را درک نمی‌کنند؛ این‌که یک مادر با همه وجود خویش سعی و تلاش می‌کند اما نمی‌تواند همه نیازهای فرزند را پاسخ گوید، به معنی شکست یک مادر در ایجاد شادمانی است؛ اما فرزند وی باید قدردان زحمات مادر باشد؛ شرایط موجود را درک کند؛ اما وی این کارها را انجام نمی‌دهد. حتی حس صمیمیت خاصی بین مادر و فرزندان وجود ندارد و با یکدیگر در مورد مشکلاتشان درد و دل نمی‌کنند. این شرایط موجب دوری آنان از هم شده است که مادر نمی‌تواند آن را کنترل کند.

مادر نیز شرایطی مانند نداشتن تمکن مالی را مطرح می‌کرد که نمی‌تواند برای پیشرفت تحصیلی فرزندش هزینه کند، در نتیجه فرزند وی غمگین است و آنان مجبور هستند که از کلاسهای فرهنگی کمیته امداد استفاده کنند؛ اما گاهی کارایی لازم را ندارد. حتی گاهی اوقات نیز فرزندان از این‌که به کمیته امداد مراجعه کنند احساس معذب بودن داشتند و علاقه‌مند بودند که توان هزینه کلاسها را داشته باشند تا مجبور به استفاده از کلاسهای کمیته امداد نباشند و به هر کلاسی که علاقه دارند مراجعه کنند. حتی در حیطه فراغت نیز هزینه رفتن به مسافرت را مادر نمی‌تواند مهیا کند و یا در جشنهای خانوادگی شرکت کند یا مناسبتهای خانوادگی مانند تولد و غیره را برگزار کند. همین مسائل موجب شرمندگی مادر مقابل فرزندان می‌شود. زمانی نیز که در جلسات خانوادگی شرکت می‌کنند چون توان مالی لازم را ندارند، در نوع

پوشش خود حس شرمساری دارند. درواقع برای یک مادر خلأ مادیات را مانع شادمانگی می‌دانست که می‌تواند موجب ناتوانی مادر در ایجاد شادمانی شود. درواقع برخی مادران با وجود تلاش شبانه‌روزی خویش، احساس می‌کردند که در ایجاد شادمانی ناکام بوده‌اند و این موجب غمگینی اعضای خانواده می‌شود.

«من کار خاصی انجام نمی‌دم، کار روزمره رو انجام می‌دم و اهل آهنگ گذاشتن و این چیا نیستم، فیلم با هم می‌بینیم، می‌خندیم، ولی با هم درد دل نمی‌کنیم و اهل پارک و سینما و این چیزا نیستیم» فریده ۳۷ ساله.

«من هرکاری که از دستم بریاد براشون انجام می‌دم. همین‌که یه لقمه نون دورهم بخوریم و این حرفا، ولی مثلاً بچه کادو می‌خواد، می‌خواد که ببریش پارک و ببریش شهربازی، ولی من نمیتونم این کارا رو بکنم. تولد هم نمیتونم براشون کیک بگیرم و فقط تبریکی بهشون می‌گم و این حرفا. تا خوشحال شن. دخترم می‌گه مامان چرا روز دختر بقیه براشون کیک می‌گیرن ولی تو نه، می‌گم مامان ما نداریم که این کارا رو برات انجام بدم» شهناز ۴۰ ساله.

آنان بیان می‌داشتند که شرایط زندگی بسیار سخت و طاقت‌فرسا است؛ زیرا در کنار مشکلات مالی و اجتماعی که خانواده را درگیر خویش ساخته است، رفتار خود اعضا نیز می‌تواند مزید بر علت باشد؛ بدین معنی که فرزندان شرایط خانوادگی و مادر را درک نمی‌کردند و از وی انتظارات غیرواقعی داشتند که از توان وی خارج بود. درواقع نوعی بی‌ملاحظگی در رفتارهای آنان نمایان بود. به‌عنوان مثال فرزندان عنوان می‌کردند که نوعی احساس شرمندگی را در مناسبات اجتماعی خویش تجربه می‌کنند و نمی‌توانند آنها را نادیده بگیرند. مادران بیان می‌داشتند که نمی‌تواند یک مهمانی در شأن خانواده برگزار کند؛ یا در

بحث

این پژوهش به روش کیفی و با تکنیک تحلیل مضمون به مطالعه راهکارهای زنان سرپرست خانوار و غیرسرپرست خانوار در ایجاد شادمانی برای خویش و خانواده پرداخت و چهل زن سرپرست و غیرسرپرست مورد مطالعه قرار گرفتند. برای زنان غیرسرپرست ده مضمون فرعی و سه مضمون اصلی احصا شد. برای زنان سرپرست خانوار هفت مضمون فرعی و دو مضمون اصلی استخراج شد.

در مورد راهکارهای زنان برای ایجاد شادمانی برای خویش و اعضای خانواده تمام توان مادرانه خویش را به کار می‌گیرند تا بتوانند به این مهم دست یابند. زنان و مادران سرپرست و غیرسرپرست هرکدام از راهکارها و راهبردهای مختلفی برای ایجاد شادمانی استفاده می‌کنند که در برخی وجوه با هم تفاوت و در برخی وجوه اشتراک دارند. ابتدا به وجوه اشتراکی این دو گروه می‌پردازیم. زنان غیرسرپرست با فرزندمداری صحیح و مهرورزانه خویش سعی می‌کنند که بهترین خویش باشند و فرزندان با آنان رابطه دوستی برقرار کنند. این مسائل موجب شادمانی در اعضای خانواده می‌شود.

درواقع وی به ارتباط عاطفی با فرزندان خویش توجه می‌کند. همچنین سعی دارد که رابطه‌ای را ایجاد کند تا فرزندش وی را مانند دوست خود ببیند و به جای وقت‌گذرانی فراتر از حد با دوستان، با مادر و خانواده وقت بگذارد. این مسئله زمینه‌ای را فراهم می‌کند که مادر در تعاملات حامی فرزند خویش است و برای نیازهای روحی وی، مناسبت‌های تحصیلی، کاری و... زمان صرف می‌کند. حتی زمانهایی را نیز به بحث فراغت و گشت‌وگذار مادر-فرزندی اختصاص می‌دهد تا در این تفریحات درددل فرزند خویش را نیز گوش دهد و با علایق، غمها، ناکامیها، آرزوها، اهداف وی آشنا شود تا بتواند به وی در حل مشکلات مشاوره بدهد.

همچنین زنان سرپرست خانوار نیز سعی می‌کنند در حد توان خویش نقش مادرانگی خود را ایفا کنند و در حیطه‌های مختلف فراغتی، تعاملی، آموزشی و... کمک‌حال فرزندان خویش باشند؛ هرچند در این مسیر ممکن است نتوانند به این مهم به‌طور کامل دست یابند اما به دنبال نوعی شادمانی کل‌نگرانه در محیط خانواده هستند. وی با تعاملات و کنشهای مثبت در محیط خانواده در پی افزایش تحکیم پیوندهای درون خانوادگی در محیط خانواده است و سعی دارد که در نبود پدر، وقت دوچندانی را برای فرزندان صرف کند. وی تمرکز ویژه‌ای را روی تربیت و رشد چندجانبه فرزندان خویش گذاشته است. اینها نشان از ایثار مادرانه وی دارد او با همه این فعالیتها در حوزه‌های مختلف به دنبال آن است که برای فرزندان شادمانی و حال خوب ایجاد کند.

در حوزه تفاوتها زنان غیرسرپرست خانوار، با توجه به داشتن همسر، ابتدا به بحث زنانگی خویش توجه می‌کردند. آنان با کارهایی مانند آراستگی بدنی، تناسب‌اندام، توجه به مسائل جنسی و ... سعی می‌کنند که رابطه زناشویی مناسبی با همسر خویش داشته باشند. همچنین علاوه بر توجه به مسائل فوق، کارهایی مانند همدلی با همسر، درک وی، حرف‌شنوی و... را نیز انجام می‌دادند. زیرا به دنبال حس رضایت و شادمانی همسر خویش بودند. حتی به‌گونه‌ای که پیشرفت و موفقیت همسر خویش را پیشرفت خود می‌دانستند و همه تلاش خویش را به کار می‌گرفتند تا وی را به تعالی برسانند.

آنان با سازش‌کاری زنانه و همراهی یاورانه همسر سعی داشتند که به همسر خویش شادمانی عطا کنند. در واقع سعی داشتند که به وظایف خویش در قبال همسر و فرزندان به‌درستی عمل کنند، حتی برای فرزندان خود نیز زمانی را برای انجام کارهای شخصی آنان، بهداشت خانواده، آراستگی منزل و ... اختصاص می‌دادند و با استفاده از گل و گیاه و تزیینات به دنبال ایجاد آرامش در محیط منزل بودند تا اعضا در این محیط آرامش‌بخش به

اهداف خویش توجه کند؛ زیرا از نظر یک زن انجام دادن این فعالیتها موجب می شود که همسر و فرزندان نیز موجبات شادمانی و همراهی وی را فراهم کنند و به اصطلاح رابطه ای دوسویه است.

زن سرپرست خانوار به دلیل نداشتن همسر، بحث زنانگی برای وی دارای اهمیت نیست؛ زیرا به دلیل همسر تمام انرژی و وقت خویش را صرف مادرانگی توأم با پدرانگی می کند. زنان سرپرست خانوار نیز با توجه به نبود پدر در خانواده، سعی می کنند که برای آرامش فرزندان خویش زمان بیشتری صرف کنند و با تمرکز بر سلامت روان آنها، به آنان آرامش ببخشند تا بتوانند با نبود پدر کنار بیایند، یا نبود وی را کمتر احساس کنند و نبود پدر روی شادمانی آنان خیلی اثرگذار نباشد.

مادر اذعان دارد که مدل زندگی فرزند بدون پدر سخت تر از خانواده با دو والد است و گاهی اوقات بهانه گیریها و مشکلات فرزند مادر و فرزند را آزرده خاطر می کند. در چنین شرایطی مادر تمام توان خویش را به کار می گیرد تا این مشکلات بر روند روحی، پیشرفت تحصیلی و کاری فرزندش خیلی اثر منفی بر جای نگذارد؛ اما برخی نیز به دلیل کمبود امکانات زندگی بیان می دارند که نمی توانند در ایجاد شادمانی موفق عمل کنند و با نوعی ناکامی مواجه هستند؛ زیرا در برآورده کردن نیازهای اعضا ناتوان هستند؛ به خصوص بحث استیگمای تحمیلی در سطح جامعه آنان را می آزارد و قضاوتها و پیش داوریهای نادرست اجازه شادمانی را به آنان نمی دهد.

حتی اریک فروم نیز در نظریه دیالوگ عاشقانه خویش بیان می کند که جوهر واقعی عشق مادرانه توجه مادر به کودک است و این یعنی تمنای جدایی کودک از خود. در اینجا تفاوت اساسی عشق مادرانه با عشق زن و مرد آشکار می شود. در عشق زن و مرد دو نفر که جدا بودند یکی می شوند. در عشق مادرانه دو موجود که یکی بودند جدا می شوند. مادر تنها نباید

این جدایی را تحمل کند بلکه باید آرزومند آن باشد و به حصول آن کمک کند. فقط مادری که واقعاً عاشق است مادری که نثار کردن برای او لذت بخش تر از دریافت کردن است و بنیاد هستی‌اش متین و استوار است می‌تواند حتی هنگامی که فرزندش در راه جدایی از او گام برمی‌دارد باز هم وی را دوست بدارد.

درواقع طبق این نظریه مادر با تمام توان خویش به فرزندش عشق می‌ورزد و همه توان خویش را برای رسیدن به احساس خوب برای وی به کار می‌گیرد؛ که این مسئله نیز در راهکارهای زنان برای ایجاد شادمانی خود را نشان داد؛ زیرا بدون عشق نمی‌توان این همه فداکاری را انجام داد. یافته‌های پژوهش مذکور که مطرح شد با نتایج افلاکی فرد و ایزدپناه (۲۰۱۸)، میلوانسکا فاراینگتن و فاراینگتن (۲۰۲۲)، مک دونل و همکاران (۲۰۱۹) و اک و همکاران (۲۰۱۹) همسو بود؛ بدین معنی که این پژوهشها نیز هرچند به صورت غیرمستقیم بر مسئله شادمانی خانواده پرداخته‌اند.

مادر سرپرست خانوار با وجود مشکلات و نبود همسر در محیط خانواده، تمام تلاش خویش را به کار می‌گرفت تا فرزندان خلأ نبود پدر را احساس نکنند. این مادران باید هم نقش وظایف مادری را ایفا می‌کردند و هم در کنار مهربانی مادرانه، جذبه پدرانه را نیز به کار می‌گرفتند. همچنین این وظایف مضاعف، تلاش مضاعفی را نیز می‌طلبد. در نتیجه زنان به دنبال وظایف خانه‌داری و مادرانگی خویش، به‌ناچار باید به فعالیت اقتصادی نیز مشغول باشند تا بتوانند مشکلات زندگی را مدیریت کنند. آنان تمام تلاش خویش را برای ایجاد شادمانی در اعضا به کار می‌گرفتند تا بلکه بتوانند فرزندان خود را برای رسیدن به اهداف در زندگی کمک کنند و شادمان گردانند. از نظر محقق، این مسئولیت خطیر دوگانه با زانه‌شدن والدگری مشخص شد؛ زیرا تمام این خط داستان در همین مسئله خلاصه می‌شود و یک زن سرپرست توأمان هم پدر است و هم مادر؛ هرچند در انجام این مسئولیت کاستیهایی می‌تواند وجود داشته باشد؛ زیرا هرکدام از والدها، حضورشان لازم است و کسی نمی‌تواند به‌طور

کامل خلأ نبود دیگری را پر کند. اما زنان سرپرست با روحیه فداکارانه خویش تا حد بسیاری در انجام این مسئله موفق بوده‌اند و نبود همسر و تکیه‌گاه آنان را در انجام این مهم شاید غمگین کرده باشد اما دلسرد نکرده است؛ زیرا علاوه بر این که حضور پدر برای فرزندان لازم است، داشتن همسر نیز برای زنان و رفع نیازهای عاطفی آنان لازم و ضروری است و البته این شرایط اگر مطلوب باشد مادر نیز شادمان می‌شود و غمگینی اعضا مادر را ناشاد می‌کند در بخش گروه دوم زنان که شامل زنان غیرسرپرست می‌شد، این زنان با توجه به داشتن همسر در کنار خویش نوع نگاهشان به مسائل متفاوت از زنان سرپرست بود. آنها حضور و همراهی همسر را در زندگی قدر دانسته و بیان می‌کردند که با وجود وی تقسیم وظایف صورت می‌گیرد و مادر و فرزندان از حضور عاطفی وی نیز بهره‌مند هستند. آنان سعی می‌کردند که شادمانی را با همفکری همدیگر در محیط خانه به وجود آورند؛ که پژوهشگر با نتیجه همبودگی کنش‌مند آن را تحلیل کرد. بدین معنی که این زن با وجود داشتن زندگی آرام‌تر از زن سرپرست، باز در زندگی خویش در حیطه تعاملی، اقتصادی، فرهنگی و... با مشکلاتی مواجه است؛ اما همسر به‌عنوان همراه وی در زندگی هرچند کم و کوچک به وی کمک می‌کند، تمرکز مرد بیشتر روی فعالیت اقتصادی بیرون منزل است. اما همین حضور وی در منزل برای زن و فرزندان آرامش‌بخش است، زیرا وی نیز در امر فراغتی، تحصیلی، تعاملی و... به خانواده توجه می‌کند. حتی نوع تعامل فرزندان در خانواده دو والد بهتر و همیارانه‌تر بود. آنان مشارکت بیشتری را نسبت به فرزندان زن سرپرست خانوار داشتند. این کنش‌مندی اعضا در محیط خانواده برای رفع مشکلات و ادامه زندگی لازم به نظر می‌رسید. آنها با همیاری و همدلی احساس مثبتی را در خانواده ایجاد می‌کردند.

هرچند باز نقش زنان دو گروه در محیط خانواده بسیار بیشتر از مردان است؛ اما فرزندان زن سرپرست با توجه به روحیه شکننده خویش، کمتر در فعالیتهای منزل همکاری دارند و مادر بخش بیشتری از فعالیتها را بر دوش می‌کشد. در واقع داشتن پدر برای فرزندان و

همسر برای زن، می‌تواند بار مشکلات زندگی را کاهش داده و اعضای خانواده را در رسیدن به اهدافشان، مصمم‌تر کند. زیرا فرزندان دارای پدر و مادر دچار آسیبهای روحی روانی، اقتصادی، اجتماعی ... کمتری می‌شوند. زیرا پدر در کنار مادر پشتیبان آنان است در نتیجه شادمان‌تر هستند. حتی روحیه و میزان پیشرفت و موفقیت زنان غیرسرپرست خانوار نیز طبق گفته‌های خودشان و مقایسه‌های محقق، بهتر و بیشتر از زن سرپرست بود؛ زیرا از استیگمای زن سرپرست بودن و عواقب آن در محیط اجتماعی نیز میرا بودند.

درواقع همان‌گونه که گیدنز نیز بیان می‌کند جامعه جدید، جامعه‌ای مخاطره‌آمیز گشته است که آرامش و شادمانی افراد را تحت‌تأثیر قرار داده است؛ اما محیط خانواده، صمیمیت و امنیت موجود در آن می‌تواند آرامش و شادمانی را به افراد برگرداند و موجبات کنترل محیط ناپایدار اطراف شود.

در نتیجه راهکارهای این دو گروه زنان برای ایجاد شادمانی به شرایط زندگی آنان و حضور و نبود همسر گره‌خورده است و موجب می‌شود که هرکدام راهکارهای متفاوتی برای ایجاد جو شاد در محیط خانواده به کار بگیرند و هرچند شاید موضوعات یکسان باشند اما شیوه ایجاد شادمانی در حیطه‌های مشابه برای آنان متفاوت است و این از شرایط زندگی آنان تأثیر می‌پذیرد.

در نتیجه سازمانهای ذی‌ربط در حوزه زنان مانند کمیته امداد، بهزیستی، استانداری، سازمان زنان، خانواده و جوانان و ... می‌توانند از نتایج بهره بگیرند و در این حوزه‌هایی که ذکر شد به زنان کمک کنند تا بتوانند محیط خانواده و خویش را شادمان کنند. درواقع هرگونه سرمایه‌گذاری روی شادمانی زنان، متقابلاً موجب شادمانی اعضا می‌شود زیرا زنان شادمانی خویش را به خانواده وابسته می‌دانستند و در ارائه راهکارهای آنان نیز این مسئله مشخص است؛ به‌واقع اکنون باید در کنار توجه به رفاه عینی و مادی، جوامع به رفاه ذهنی نیز باید به همان اندازه توجه کنند، زیرا شادمانی و حال خوب اعضای یک جامعه متقابلاً روحیه

پیشرفت، تلاش، پشتکار و فعالیت اقتصادی را ایجاد خواهد کرد.

ملاحظات اخلاقی

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان در تهیه این مقاله مشارکت داشته‌اند.

منابع مالی

برای نوشتن این مقاله از شخص یا سازمانی هیچ‌گونه حمایت مالی دریافت نشده است.

تعارض منافع

نویسندگان اظهار داشتند که تضاد منافی وجود ندارد.

اخلاق پژوهش

در مطالعه حاضر تمامی ملاحظات اخلاقی از جمله شرط امانت‌داری، رازداری، گمنامی، صداقت و عدم سرقت ادبی رعایت شده است.

تشکر و قدردانی

مقاله حاضر از رساله دکتری نویسنده اول مقاله استخراج شده است. همچنین این رساله مورد حمایت مادی و معنوی کمیته امداد امام خمینی (ره) استان یزد قرار گرفته است. نویسندگان مقاله مراتب تشکر و قدردانی خویش را از سازمان مربوطه به عمل می‌آورند.

- Alipour Nortash, A; Benisi, P. (2018). The effectiveness of group reality therapy on the happiness and anger control of female heads of households of the Tabriz Relief Committee, *journal of a new approach in educational sciences*, 1(1), 10-18. (in Persian)
- Afalakifard, H. izadpanah, M. (2018). Quality of life and happiness of mother-headed families and mothers in present study Ghysrprst. *Quarterly Journal of Woman and Society*. 10(2), 301-318. (in Persian)
- Alirezanzjad, S. (2016). *Sociology of love-a reflection on the transformation of the female narrative of love*, Tehran, Danje Publications. (in Persian)
- Botha, F. Booyesen, F. & Wouters, E. (2018). Satisfaction with family life in South Africa: The role of socioeconomic status. *Journal of happiness studies*, 19, 2339-2372.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.
- Baranowska-Rataj, A. Matysiak, A. & Mynarska, M. (2014). Does lone motherhood decrease women's happiness? Evidence from qualitative and quantitative research. *Journal of Happiness Studies*, 15, 1457-1477.
- Chi, P. Du, H. King, R. B. Zhou, N. Cao, H. & Lin, X. (2019). Well-being contagion in the family: Transmission of happiness and distress between parents and children. *Child Indicators Research*, 12(6), 2189-2202.
- Duncan, S. (2007). What's the problem with teenage parents? And what's the problem with policy? *Critical Social Policy*, 27(3), 307-334
- Demo, D. H. & Acock, A. C. (1996). Singlehood, marriage, and remarriage: The effects of family structure and family relationships on mothers' well-being. *Journal of family issues*, 17(3), 388-407.
- Eck, K. M. Delaney, C. L. Olfert, M. D. Shelnutt, K. P. & Byrd-Bredbenner, C. (2019). "If my family is happy, then I am happy": Quality-of-life determinants of parents of school-age children. *SAGE open medicine*, 7, 2050312119828535.
- Fromm, A. (1991). *The art of love* (translated by Puri Soltani), Tehran, Morvarid Publishing. (in Persian)
- Gudmundsdóttir, D. G. Ásgeirsdóttir, B. B. Huppert, F. A. Sigfúsdót-

- tir, I. D. Valdimarsdóttir, U. A. & Hauksdóttir, A. (2016). How does the economic crisis influence adolescents' happiness? Population-based surveys in Iceland in 2000-2010. *Journal of Happiness Studies*, 17(3), 1219-1234.
- Gray, R. S. Chamrathirong, A. Pattaravanich, U. & Prasartkul, P. (2013). Happiness among adolescent students in Thailand: Family and non-family factors. *Social Indicators Research*, 110(2), 703-719.
  - Giddens, A. (2001). *Consequences of modernity* (translated by Mohsen Selathi), Tehran, markaz Publications. (in Persian)
  - Giddens, A. (2006). *Modernity and individuality: society and personal identity in the new era* (translated by Nasser Moafaqian), Tehran, Nei publication. (in Persian)
  - Jovari, B. Hasan Moradi, N. Mohammadi Moghadam, Y. Garhamani Qajar, S.(2017). The vigor-creating and social health of academics: A Grounded Theory Method, *Research Journal on Social Work*, 4(14), 101-68. (in Persian)
  - Kuipers, Y. J. van Beeck, E. Cijssouw, A. & van Gils, Y. (2021). The impact of motherhood on the course of women's psychological well-being. *Journal of Affective Disorders Reports*, 6, 100216.
  - Lorén, H. Weineland, S. & Rembeck, G. (2024). *Facing a new life-The healthy transition to motherhood: what individual and environmental factors are needed?* A phenomenological-hermeneutic study. *Midwifery*, 103917.
  - Luthar, S. S. & Ciciolla, L. (2015). Who mothers mommy? Factors that contribute to mothers' well-being. *Developmental Psychology*, 51(12), 1812.
  - Mousavi, M. Chalabi, M. (2007). *Sociological investigation of factors affecting happiness at the micro and macro levels*, Shahid Beheshti University Master's thesis. (in Persian)
  - Maftai, A. Holman, A. C. & Cârlig, E. R. (2020). Does your child think you're happy? Exploring the associations between children's happiness and parenting styles. *Children and Youth Services Review*, 115, 105074.
  - Milovanska-Farrington, S. & Farrington, S. (2022). Happiness, domains of life satisfaction, perceptions, and valuation differences across

- genders. *Acta Psychologica*, 230, 103720.
- McDonnell, C. Luke, N. & Short, S. E. (2019). Happy moms, happier dads: Gendered caregiving and parents' affect. *Journal of Family Issues*, 40(17), 2553-2581.
  - Montazeri, A. Omidvari, S. Azin, A. Aeenparast, A. Jahangiri, K. Sadighi, J. Ebadi, M. Farzadi, F. Maftun, F. Tavousi, M. Hedayati, A. and Fathian, S.(2012). Happiness among Iranians: findings from the Iranian Health Perception Survey (IHPS). *Payesh*, 11 (4):467-475. (in Persian)
  - Nordenmark, M. (2017). The importance of job and family satisfaction for happiness among women and men in different gender regimes. *Societies*, 8(1), 1.
  - Rolfe, A. (2008). 'You've got to grow up when you've got a kid': Marginalized young women's accounts of motherhood. *Journal of community & applied social psychology*, 18(4), 299-314.
  - Sharifi, F. Aghajani, T. Ansarinejad, N. Esfahani Khaleghi, A. (2021). Effectiveness of Integrated Therapy of Schema and Mindfulness on Mental Health and Happiness in Married Women, *Journal of Applied Family Therapy*, 1(2), 540-521. (in Persian)
  - Sujarwoto, S. (2021). Does happiness pays? A longitudinal family life survey. *Applied Research in Quality of Life*, 16(2), 679-701.
  - Sheikhzadeh, M. Bani Asad, R. (2019). *Thematic analysis, concepts, approaches and applications*, Tehran, Logos Publications. (in Persian)
  - worldbank .(2022). <https://data.worldbank.org>
  - Amar .(1395). <https://www.amar.org.ir>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی